

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Larisa Heikkinen

Kuuntele ja ymmärrä

Selkokiehiset piirteet ja ymmärrettävyyteen vaikuttavat seikat radiouutisissa

Nykysuomen pro gradu -tutkielma

Vaasa 2014

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tutkimuksen aihe ja tavoitteet	7
1.2 Aineisto ja informantit	8
1.3 Menetelmät	9
2 SELKOKIELI JA SELKOViestintä	12
2.1 Kielen erilaisia muotoja	12
2.2 Selkokieli	14
2.3 Selkoviestinnän tutkimus	19
2.4 Uutinen ja selkouutinen	20
2.4.1 Uutinen	20
2.4.2 Selkouutinen	21
3 KUULLUN YMMÄRTÄMINEN	24
3.1 Kielitaidon merkitys kotoutumisessa	25
3.2 Kuullun ymmärtämisen taitotasot	25
3.3 Kuullun ymmärtämistäidot	27
3.4 Kuullun ymmärtämisen vaikeudet	28
4 SELKOKIELISIÄ PIIRTEITÄ NELJÄSSÄ SELKOUUTISESSA	33
4.1 Virke- ja lauserakenteet	33
4.1.1 Uutisten aiheet ja uutisrakenne	33
4.1.2 Virkkeiden pituus	35
4.1.3 Lauserakenteet	36
4.1.4 Sanaluokat	37
4.1.5 Aktiivi- ja passiivilauseet	38

4.2 Sanavalinnat	39
4.2.1 Sanojen pituus	39
4.2.2 Sanojen yleisyys	41
4.3 Yhteenvedo	43
5 KUULLUN YMMÄRTÄMINEN SELKOUUTISISSA	44
5.1 Kuullun ymmärtämistehtävien tulokset	44
5.1.1 <i>Rakenneuudistukset</i>	44
5.1.2 <i>Loviisan ydinvoimala</i>	46
5.1.3 <i>Postin lakot</i>	46
5.1.4 <i>Suomalaiset turkikset</i>	48
5.2 Ymmärtämistä helpottaneet ja vaikeuttaneet seikat	49
5.2.1 Kuullun ymmärtämistä helpottaneet seikat	50
5.2.2 Kuullun ymmärtämistä vaikeuttaneet seikat	51
5.2.3 Kuullun ymmärtämistä auttavat seikat	54
6 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT	56
LÄHTEET	60
LIITTEET	
Liite 1. Uutinen 1. <i>Rakenneuudistukset</i>	64
Liite 2. Uutinen 2. <i>Loviisan ydinvoimala</i>	65
Liite 3. Uutinen 3. <i>Postin lakot</i>	66
Liite 4. Uutinen 4. <i>Suomalaiset turkikset</i>	67
KUVIOT	
Kuvio 1. Selkomateriaalien käyttäjäryhmät	17
Kuvio 2. Selkokielen ilmenemismuodot ja sovellutukset	19
KAAVIOT	
Kaavio 1 Määresuhde uutisteksteissä	37

TAULUKOT

Taulukko 1. Kuullun ymmärtämisen taitotasoasteikot	26
Taulukko 2. Kuullun ymmärtämisen eri vaiheisiin liittyvät ongelmat	29
Taulukko 3. Sanojen lukumäärä uutistekstien virkkeissä	35
Taulukko 4. Aktiivi- ja passiivilauseiden jakauma neljässä uutistekstissä	38
Taulukko 5. Pitkien sanojen lukumäärä uutisteksteissä	40
Taulukko 6. Kuullun ymmärtämistä helpottaneet seikat	50
Taulukko 7. Kuullun ymmärtämistä vaikeuttaneet seikat	52
Taulukko 8. Kuullun ymmärtämistä auttavat seikat	55

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Larisa Heikkinen
Pro gradu -tutkielma:	Kuuntele ja ymmärrä. Selkokielliset piirteet ja ymmärrettävyyteen vaikuttavat seikat radiouutisissa.
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Nykysuomi
Valmistumisvuosi:	2014
Työn ohjaaja:	Esa Lehtinen

TIIVISTELMÄ:

Tämän tutkielman tutkimuskohteena ovat *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstit. Tutkimuksessa tarkastellaan näiden uutistekstien selkokiellisiä piirteitä, ja selvitetään, millaiset taustatekijät vaikuttavat uutisjuttujen ymmärrettävyyteen. *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstien kielellisen tarkastelun lisäksi selkokiellisten uutistekstien ymmärrettävyyttä tutkitaan teettämällä kuullun ymmärtämisen tehtävät maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä. Kuullun ymmärtämisen tehtävien tulosten tueksi toteutetaan haastattelu, jossa selvitetään ymmärtämistä helpottavia ja vaikeuttavia seikkoja.

Yle Uutiset selkosuomeksi -teksteissä toteutuvat selkokiellisen periaatteet lähes poikkeuksetta. Aineiston virkkeet ovat pääosin lyhyitä ja lauserakenteet ovat yksinkertaisia. Substantiivien ja verbien määrä on huomattavan iso adjektiivien ja adverbien määrän nähden, mikä tekee tekstistä helppolukuista. Aineiston lauseista suurin osa on selkokiellisen suositusten mukaisesti aktiivilauseita. Uutisteksteissä on selkotekstiksi suhteellisen paljon pitkiä sanoja, joista suurin osa on yhdyssanoja. Uutistekstien sisältämät sanat ovat suurimmaksi osin suomen kielessä yleisiä, mikä helpottaa tekstin ymmärrettävyyttä.

Kuullun ymmärtämisen tehtävien vastausten perusteella *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstit ovat kokonaisuudessaan melko ymmärrettäviä, sillä 2/3 vastauksista on täysin oikein. Ymmärtämistä helpottavien ja vaikeuttavien seikkojen selvittämiseksi toteutetun haastattelun tulosten perusteella *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstit eivät kuitenkaan ole ymmärrettäviä. Haastattelussa saadut tiedot osoittavat, että vain yksi aineiston neljästä uutisesta on ymmärretty kokonaisuudessaan.

Haastateltavien mielipiteiden mukaan uutisten ymmärtämistä helpottavia seikkoja ovat muun muassa kuulijaa kiinnostava aihe ja uutisen sisältämien tuttujen sanojen suuri määrä. Uutistekstien ymmärrettävyyttä vaikeuttavat esimerkiksi otsikon puuttuminen uutisen alusta ja se, että uutisaiheen vieraudesta seuraa tuntemattomien sanojen runsaus.

AVAINSANAT: selkokieli, uutiset, ymmärrettävyys, kuullun ymmärtäminen

1 JOHDANTO

2000-luvulla suomalainen yhteiskunta on merkittävästi monikielistynyt ja monikulttuuristunut. Nykyään Suomen väestöstä noin 279 600 henkilöä eli yli 5 prosenttia puhuu muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään (Tilastokeskus 2014). Maahanmuuttajiin kuuluu monenlaisia ryhmiä: avio- tai avoliiton vuoksi Suomeen muuttaneet, paluumuuttajat, siirtolaiset, pakolaiset, turvapaikanhakijat, työperäiset maahanmuuttajat sekä pitkäkestoiseen opiskeluun Suomessa osallistuvat ulkomaalaiset. Suomalaisen maahanmuuttopolitiikan tavoitteena on maahanmuuttajien joustava ja tehokas kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. (Latomaa 2007: 318–320).

Riittävä suomen tai ruotsin kielen taito tukee kotoutumista ja antaa maahanmuuttajille valmiudet toimia tasavertaisina ja aktiivisina jäseninä suomalaisessa yhteiskunnassa (Latomaa 2007: 320). Kotoutuminen uuteen yhteiskuntaan vie oman aikansa ja tiedotusvälineillä on suuri vaikutus kotoutumisen edistämiseksi. Niessen ja Huddleston (2010: 26) korostavat, että tiedotusvälineiden tehtävänä on antaa kansalaisille totuudenmukaista tietoa, valistusta ja viihdettä. Yleisradion selkouutisilla on tärkeä rooli maahanmuuttajien kotoutumisessa. Mitä nopeammin maahanmuuttajat pystyvät seuraamaan uutistapahtumia, sitä paremmin kotoutuminen edistyy.

1.1 Tutkimuksen aihe ja tavoitteet

Tutkimukseni aiheena on *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstien selkokielisyys. Tavoitteenani on kuvailla ja eritellä sellaisia aineistosta löytyviä kielellisiä piirteitä, jotka vaikuttavat uutisjuttujen ymmärrettävyyteen. Ymmärrettävyyttä vaikeuttavia kielenpiirteitä ovat muun muassa pitkät ja monimutkaiset virkkeet sekä pitkät, tuntemattomat ja harvoin esiintyvät sanat. Kieliopillisten seikkojen lisäksi myös uutisen tuntematon tai mielenkiinnoton aihe voi omalta osaltaan vaikeuttaa tekstin ymmärrettävyyttä. Toisena tavoitteenani on selvittää, millaiset tekijät vaikuttavat uutisjuttujen ymmärrettävyyteen. Nämä tavoitteet pyrin saavuttamaan vastaamalla

seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Ovatko *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstit selkokieliisiä?
2. Miten ymmärrettäviä *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstit maahanmuuttajille ovat?

Tutkielmani jakaantuu kahteen selkokieltä ja selkoviestintää sekä kuullun ymmärtämistä koskevaan teorialukuun, kahteen analyysilukuun, joissa tarkastelen uutistekstien selkokieliisiä piirteitä ja kuullun ymmärtämistä sekä lopetukseen, jossa esitän päätelmiä saamistani tuloksista.

1.2 Aineisto ja informantit

Tutkittavaksi materiaaliksi valitsin neljä uutistekstiä, jotka kuuluvat yhteen *Yle Uutiset selkosuomeksi* -uutislähetykseen (29.11.2013). *Yle Uutiset selkosuomeksi* -uutislähetykset ovat yleensä noin neljän minuutin mittaisia, ne sisältävät neljä uutista, ja ne tulevat radiosta päivittäin. Tekstit olen poiminut Ylen sähköisestä arkistosta. Uutisteksteissä ei ole kerrottu uutisen kirjoittajaa, mutta *Ylen uutisten selkosuomeksi* (YLE 2014a) etusivulta käy ilmi, että toimittajaryhmään kuuluu kuusi toimittajaa (Margit Alasalmi, Jan Fredriksson, Riitta Lainio, Petteri Löppönen, Päivi Tammi ja Merja Windia) sekä tuottajana toimiva Pertti Seppä. Nimesin neljä aineistooni kuluva uutistekstiä niiden aiheiden perusteella seuraavasti: *Rakennemuutokset*, *Loviisan ydinvoimala*, *Postin lakot* ja *Suomalaiset turkikset* (ks. liitteet 1–4). Toisena aineistona käytän kuullun ymmärtämisen tehtävien ja haastatteluiden tuloksia.

Informantteina on 12 venäjää äidinkielenään puhuvaa maahanmuuttajaa. Testattavat henkilöt ovat asuneet Suomessa 1,5 vuodesta 9 vuoteen, ja he ovat opiskelleet suomen kieltä 7 kuukaudesta 6 vuoteen erilaisissa kotoutumiskoulutuksissa. Kuullun ymmärtämisen testin pohjana on ajankohtainen uutislähetys, jonka aiheet liittyvät Suomeen. Suomea koskevien uutisten valinnalla pyrin minimoimaan sen, että vastaajilla olisi kansainvälisistä tiedotusvälineistä saatua tietoa aiheesta. Uutislähetys kuunnellaan

sekä yksilö- että ryhmätutkimustilanteessa yksi uutinen kerrallaan. Tämän jälkeen seuraa 3–5 kysymystä juuri kuullusta uutisesta. Ensimmäinen kysymys on päättelyä vaativa avokysymys, jolla pyrin saamaan selville testattavan kyvyn ymmärtää uutinen kokonaisuudessaan. Muut kysymykset pyrin muotoilemaan sellaisiksi, että oikeat vastaukset eivät löytyisi suoraan kuullusta tekstistä, vaan oikeaan vastaukseen vaadittaisiin asioiden yhdistelyä ja päättelyä. Kuullun ymmärtämistehtäviin saa vastata omalla äidinkielellä, jotta ymmärtämisen osoittaminen ei vaadi suomen kielen tuottamistaitoja. Kustakin vastauksesta saa 0–2 pistettä. 0 pistettä saa siinä tapauksessa, että kysymykseen vastataan väärin tai kysymykseen ei vastata lainkaan. Yhden pisteen vastauksesta saa, jos kysymyksen kohteena oleva asia on ymmärretty osittain. Kaksi pistettä saa, jos vastaus on täysin oikein.

Omassa tutkimuksessani toteutan haastattelut puolistrukturoituna yksilöteema-haastatteluna kuullun ymmärtämistehtävien jälkeen. Tavoitteenani on haastattelujen avulla selvittää, millaisia *Yle uutiset selkosuomeksi* -tekstit ovat ymmärrettävyydeltään, mitkä seikat helpottavat ymmärrettävyyttä, ja mitkä seikat tekevät ymmärtämisen vaikeaksi. Tavoitteenani on myös selvittää, mitkä seikat auttaisivat haastateltavia ymmärtämisessä.

1.3 Menetelmät

Tutkimuksessani yhdistyy kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimusote. Kvalitatiivista analyysimenetelmää käytän, kun tutkin, miten selkouutiskielelle asetetut vaatimukset heijastuvat. Käsittelen tutkimuksessani uutistekstien morfologiaa, syntaksia ja sanastoa. Kvantitatiivisen menetelmän avulla tarkastelen sana-, lause- ja virkerakenteiden vaikutusta tekstin ymmärrettävyyteen sekä uutistekstin ymmärtämistä helpottavia ja vaikeuttavia seikkoja. Määrällisellä menetelmällä saadut tilastolliset tulokset esitän kaavioina ja taulukkoina.

Hirsjärven ja Hurmeen (1993: 25) mukaan haastattelu muistuttaa keskustelua monessa suhteessa. Sekä keskusteluun että haastatteluun sisältyy kielellinen ja ei-kielellinen

kommunikaatio, jonka avulla ajatukset, asenteet, mielipiteet sekä tiedot ja taidot välittyvät. Haastattelu kuitenkin eroaa keskustelusta siinä, että se pyrkii informaation keräämiseen ja on siis ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa.

Kysymysten standardoinnin ja tilanteen strukturoinnin perusteella haastattelut eroavat toisistaan. Tutkimushaastattelut voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin: lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Yleisin haastattelulaji on lomakehaastattelu, jossa haastattelu tapahtuu lomakkeen mukaan. Lomakkeessa kysymykset ja väitteet ovat valmiiksi muotoiltuja ja niiden esittämisjärjestys on täysin määrätty. Avoin haastattelu on kaikista haastattelulajeista lähimpänä keskustelua. Haastattelutilanteessa keskustelut voivat koskea lähes mitä tahansa ja aiheen vaihto voi tapahtua haastateltavan aloitteesta. Teemahaastattelumenetelmälle on tyypillistä, että se kohdistetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelussa siis haastattelun aihepiirit sekä teema-alueet ovat tiedossa, mutta toisaalta siitä puuttuu kysymysten tarkka muoto ja järjestys. (Hirsjärvi & Hurme 1993: 25–36.)

Toteutustavan mukaan haastattelut voidaan jakaa yksilö- ja ryhmähaastatteluihin. Yksilöhaastattelu on käytetyin haastattelutyyppi. Yksilöhaastattelutilanteessa on vain yksi haastateltava kerrallaan. Tällöin muita henkilöitä ei ole vaikuttamassa haastateltavan vastauksiin, ja vastuu haastattelun kulusta on täysin haastattelijalla. Ryhmähaastattelun käyttö on viime vuosina ollut yleistymässä. Se on tehokas tiedonkeruun muoto, koska yhtä aikaa saadaan tietoja usealta henkilöltä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000: 197). Sitä käytetään, jos haastateltavilla on yhteisiä kokemuksia. Toinen vaihtoehto on käyttää ryhmähaastattelua silloin, kun haastateltavilla on hyvin erilaiset käsitykset ja mielipiteet asioista. Ryhmässä on yleensä 6–8 henkilöä, ja tilanteessa käytetään hyödyksi ihmisten vaikutusta toisiinsa haastattelutilanteessa.

Sisällönanalyysi on yleinen analyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sitä kuvataan usein hankalaksi tutkimusmenetelmäksi. Monet eri nimillä olevat laadulliset tutkimukset perustuvat sisällönanalyysiin, jos sillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia. (Tuomi &

Sarajärvi 2002: 93.) Sisällönanalyysi jaetaan kolmeen eri analysointimalliin: teorialähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja aineistolähtöiseen analysointimalliin. Teorialähtöisessä analysointimallissa tutkimusaineiston analyysi pohjautuu johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai asiantuntijan esittämään ajatteluun, joka kuvaillaan tutkimuksessa. Tämänäköisessä sisällönanalyysissä kyse on aikaisemman tiedon testaamisesta uudessa kontekstissa. Teoriasidonnaisessa analyysissä perinteinen kirjallisuudessa ilmenevä teoria kytkeytyy todellisuuteen. Aineistolähtöisessä analyysissä aineisto muodostaa teorian. (Eskola & Vastamäki 2001: 62–63, Tuomi & Sarajärvi 2002: 98–99.)

Kun tutkin, miten selkokielelle asetetut vaatimukset heijastuvat *Yle uutiset selkosuomeksi* -teksteissä, sovellan Rajalan ja Virtasen ajatuksia selkokielen periaatteista. Tutkimukseni teoreettisena viitekehysenä käytän Wiion määritelmät helposta ja vaikeasta kielestä. Aineistolähtöistä sisällönanalyysia käytän tutkielmassani silloin, kun tutkin kuullun ymmärtämistehtävien tulosten ja haastatteluiden perusteella, millaisia *Yle uutiset selkosuomeksi* -tekstit ovat ymmärrettävyydeltään.

2 SELKOKIELI JA SELKOVIESTINTÄ

2.1 Kielen erilaisia muotoja

Suomen kielessä on erilaisia muotoja. Kieli elää ajan mukana, jolloin sen sanasto ja kielioppikin muuttuvat. Kieleen syntyy jatkuvasti uusia sanoja muun muassa uusien ilmiöiden myötä ja vanhat sanat saavat uuden merkityksen. Vanhentuneet ilmaukset katoavat. Kieliopin muuttuminen on hitaampi prosessi. Kielen käyttö on tilannesidonnaista. Kielellä ilmaistaan tunteiden lisäksi myös huolenpitoa ja etäisyyttä. Kielenkäyttö voi osoittaa tilannetajua, arvokkuutta ja sivistystä tai sen puutetta. Kielessä käytetään erilaisiin tilanteisiin sopivia erilaisia tyylejä.

Suomen kielen kielimuodot voidaan eritellä käyttötarkoituksen mukaan seuraaviin luokkiin: kirjakieleen, arkikieleen, puhekieleen, verkkosuomeen, ammattikieleen, viranomaiskieleen, selkokieleen ja viittomakieleen. Kirjakielellä on ollut aiemmin selvä tehtävä: kaikki, mitä kirjoitettiin, kirjoitettiin kirjakielellä. Myös julkisuudessa käytetty puhuttu kieli oli mahdollisimman pitkälle kirjakielen kaltaista. (Hiidenmaa 2004:248.) Kirjakieltä, jota nimitetään myös yleiskieleksi, käytetään edelleen julkisissa teksteissä kuten laissa ja asetuksissa.

Arkikieleksi taas voidaan lukea jokapäiväinen puhekieli tai murre. (Koivusalo 1979: 12.) Kun puhutaan puhe- ja kirjakielen eroista, kiinnitetään huomiota rakenteellisiin eroihin, muoto- ja lauseopillisiin eroihin. Hiidenmaan (2004: 249–250) mukaan murretta tai slangia puhumalla voidaan luoda imagoa. Silloin viestimissä korostetaan puhujan puhekielisyydet. Toisaalta tavaramerkkiset murre ja slangit eivät toimi aina imagoa nostettavana tyylikeinona, vaan niillä voidaan osoittaa alentuvaa suhtautumista. (Hiidenmaa 2004: 249–250.) Yleiskielen muotoja voivat olla sekä kirjoitettu että puhuttu kieli, ja yleiskieltä käytetään kaunokirjallisuudessa, kasvokkain ja sähköisten viestintävälineiden välityksellä.

Arkipuhekielen muodot vaihtelevat puhujan mukaan. Niille on kuitenkin yhteistä se, etteivät ne noudata huolitellun kirjakielen sanastoa, taivutusmuotoja tai ääntämystä. Arkipuhekieliset, tarpeettomilta tuntuvat pikkusanat ja lisät ovat keskustelussa merkityksellisiä. Puhuja ilmaisee niillä asenteitaan omia puheitaan sekä muita puhujia ja heidän sanomaansa kohtaan, esimerkiksi epävarmuutta, arvelua tai hyväksyntää. (Maamies 2014.) Myös radiossa, televisiossa ja lehdissä esitetyissä haastatteluissa ja keskusteluissa, joissa puhuja puhuu valmistautumatta, esiintyy jokapäiväisestä keskustelusta tuttuja muotoja. Puheen kaltaisilla rakenteilla pyritään tuomaan ohjelmaan enemmän autenttisuutta ja illuusiota todellisuudesta. (Hiidenmaa 2004: 248.)

Verkkosuomi on tietoverkoston keskustelupalstojen synnyttämä kielimuoto. Sähköisillä viestintäfoorumeilla kirjoittamalla tapahtuva viestintä tulkitaan puheeksi ja keskusteluksi (Halonen 2009: 348). Sen erityispiirteisiin kuuluu myös symbolien käyttö sanallisten ilmaisujen sijaan. Foorumit, eli verkkokeskustelut tai keskustelupalstat, jakautuvat aihepiireihin ja aihepiirien alla otsikoituihin viestiketjuihin. Foorumien kieli on yleiskielen kaltaista kieltä. Kuitenkaan netiketin vaatima kohteliaisuus ja yleistajuisuus eivät Hynösen (2008: 187) mukaan aina ilmene yleiskielestä tuttuina periaatteina. Esimerkiksi neutraaliin sävyyn kirjoitettu viesti voidaan tulkita epäystävälliseksi, mikäli sitä ei merkitä hyväntahtoiseksi hymiön avulla. (Hynönen 2008: 187)

Ammattikielen taustalla taas on pitkään samassa ammattikunnassa toimineiden henkilöiden käyttämä ammattitermistö. Ammattikieli kuvastaa myös asiantuntijoiden ammattitaitoa. Puhtaaksikirjoitustyö on vähentynyt, ja kirjoittaja muokkaa omia tekstejään itse. Yhtä enemmän viranomaistekstejä luodaan kollektiivisesti työryhmissä. Ennen kuin teksti saa lopullisen asunsa, siitä keskustellaan ja luonnoksia kommentoidaan. (Hiidenmaa 2000: 21). Iisan ja Piehlin (1992: 11) mukaan virkakieli on persoonatonta, virallissävyistä kieltä. Viranomaiskielen tulisi olla luonteeltaan asiallista, selkeää ja ymmärrettävää. Käytännössä tämä ei kuitenkaan aina pidä paikkaansa, vaan viranomaiskielen ymmärtäminen vaatii lukijalta esimerkiksi talouden tai päätöksenteon mekanismien tuntemusta.

Viittomakieli on kuuron ihmisen äidinkieli, jossa noudatetaan omaa kielioppia, sanajärjestystä ja taivutussääntöjä. Viittomakielen ja puhutun kielen suurin ero on käytetyssä kanavassa. Puhuttu kieli tuotetaan äänellä ja vastaanotetaan kuulon avulla. Viittomakielen kommunikointivälineitä ovat kädet, kasvot ja vartalo. Viittomakieli vastaanotetaan näön avulla. Puhuesssa voi tuottaa ja kuulla vain äänteen kerrallaan, mutta viitottaessa voi tuottaa ja nähdä useita samanaikaisia viestejä. (Papunet 2014a.)

Kielitoimiston sanakirja määrittelee *yleiskielen* erikoiskielten sanastoa sisältämättömäksi suositusten mukaiseksi kirjoitetuksi ja puhutuksi kieleksi (KS s.v. *yleiskieli*). Koivusalo (1979: 14–15) muotoilee kirjoitetun yleiskielen seuraavasti: yleiskieli on kieliyhteisön eri ikä- ja ammattiryhmille yhteinen kielimuoto, joka on muotoasultaan kirjakielen normien mukaista, käyttää yleisesti tunnetuksi tiedettyä sanastoa ja on virkerakenteeltaan yksinkertaista. Kirjoitetun kielen alalajeja ovat yleiskieli ja erityiskielet. Murre ja slangi kuuluvat puhekielen alaryhmiin.

Yleiskieli, jota käytetään joukkoviestintävälineissä, voi olla joillekin väestöryhmille liian vaikeaa. Jos he eivät saa riittävää tietoa ja kulttuuritarjontaa itselleen ymmärrettävällä kielellä, voi tästä seurata syrjäytyminen yhteiskuntaelämästä. Yhteiskunnan olisi tarjottava kielellisesti rajoittuneille ihmisille samat oikeudet ja mahdollisuudet kuin muillekin kansalaisille. Tätä tarkoitusta varten selkokieli onkin kehitetty. (Keinänen 1993: 1; Rajala & Virtanen 1986: 9-10.)

2.2 Selkokieli

Selkokieli on yksi kielen muoto. Selkokeskuksen (Papunet 2014b) määritelmän mukaan selkokieli on sellainen kielen muoto, joka ”on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä.” Rajala ja Virtanen (1986: 31) määrittelevät selkokielen seuraavasti: ” Selkokielessä kieltä on tietoisesti ja suunnitelmallisesti muutettu niin rakenteellisesti kuin sisällöllisesti helpommaksi

ymmärtää.” Selkokielen määrittelyssä keskeistä on vertaaminen yleiskieleen ja erityisryhmille suunnatun kielen muodon korostaminen.

Selkokieli perustuu Osmo A. Wiion 1970-luvulla kehittämiin luettavuuskaavoihin (Sainio 2000: 56). Wiion (1970: 164) mukaan vaikeassa tekstissä on paljon pitkiä sanoja, paljon harvinaisia sanoja, paljon adjektiiveja ja adverbejä suhteessa verbien ja substantiivien lukumäärään sekä paljon virkkeitä, joissa on yli 14 sanaa. Rajala ja Virtanen (1986: 32–33) ovat luokitelleet selkokielen periaatteita seuraavasti:

- käytetään lyhyitä lauseita
- vältetään vaikeita lauserakenteita (ei lauseenvastikkeita, mahdollisimman vähän sivulauseita)
- paljon verbejä ja substantiiveja, vähän adjektiiveja ja adverbejä
- vältetään pitkiä sanoja
- käytetään tuttuja ja yleisiä sanoja
- oudot ja vaikeat sanat selitetään
- vältetään fakki-ilmaisuja, slangi- ja murre sanoja, epätäydellisiä fraaseja, liian runollisia ja symbolisia ilmaisuja, kielikuvia käytetään varoen
- lehtijuttujen, tarinoitten ym. tulee olla rakenteeltaan selkeitä, ei liikaa henkilöitä
- mitä oudompi ympäristö, tapahtuma tai ilmiö, sitä enemmän sitä selitetään
- otetaan huomioon kohderyhmän kielelliset taidot, tausta ym.

Lyhyiden lauseiden käyttäminen ja vaikeiden lauserakenteiden välttäminen ovat selkokielen lausetason periaatteita. Vaikeiksi lauserakenteiksi nimetään virkkeet, joissa on useita sivulauseita tai lauseenvastikkeita. Virkepituus ei sisälly selkokielen periaatteisiin, mikä eroaa Wiion luettavuuskriteereistä. Jos useiden sanojen kokonaisuudesta ei ole vielä muodostunut ajatuskokonaisuutta, sanoman vastaanottajan saattaa olla vaikeaa pitää niitä lyhytkestoisessa muistissaan. Nykyään lauseiden ja virkkeiden pituuden sijasta korostetaan niiden laatua. Asioiden suhteita osoittavat konjunktiot saattavat pidentää virkettä, mutta samalla ne tekevät siitä ymmärrettävämmän. Lauseenvastikkeet taas lyhentävät virkettä, mutta samalla ne voivat vaikeuttaa ymmärtämistä. (Sainio 1994: 28–29.)

Wiion (1970: 162, 199) mukaan yksi keskeisimmistä tekstin ymmärrettävyyteen vaikuttavista tekijöistä on niin sanottu *määresuhde*. Määresuhteella tarkoitetaan adjektiivien ja adverbien lukumäärän suhdetta substantiivien ja verbien lukumäärään. Adjektiivien ja adverbien suuri lukumäärä (enemmän kuin 30 %) mutkistaa sanontaa. Sainion (1994: 26) mukaan mihinkään edellä mainittuihin merkitysluokkiin kuuluvat sanat eivät kuitenkaan välttämättä ole sanahahmoina erityisen vaikeasti tai helposti luettavia.

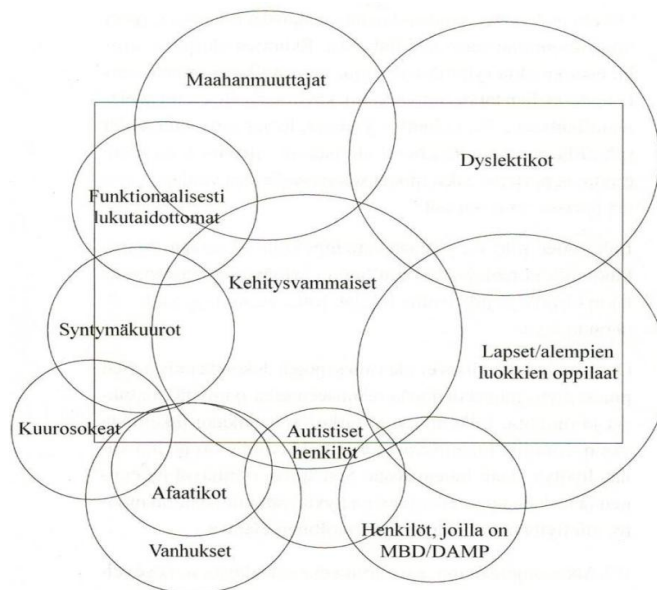
Sainion (1994: 25) mukaan sanojen pituus liittyy lähinnä tekstin mekaaniseen luettavuuteen. Hänen mielestään sanan pituuden vaikutus lukemiseen riippuu tekstikokonaisuudesta, jossa sana esiintyy. Tambet (2000: 107) ottaa huomioon lyhytmuistin kapasiteetin ja toteaa, että jos sana on liian pitkä, lyhytmuistin kapasiteetti ei riitä. Lyhytmuistissa voi kerralla olla 5–7 yksikköä.

Sanan merkityksen ymmärtäminen on vaikea psykologinen prosessi, koska tavallisesti sanalla on useita merkityksiä. Sanat ymmärretään tavallisimman merkityksen mukaan, mikä riippuu sen käyttötaajuudesta tietyssä kielessä. On todettu, että *frekventtisanojen* eli usein esiintyvien sanojen ymmärtämiseen kuluva aika on lyhyt. Usein frekventtisanat ovat lyhyempiä kuin harvinaiset sanat. (Tambet 2000: 108.) Jotkut hyödylliset sanat eivät kuitenkaan kuulu 1000 yleisimmän sanan joukkoon (Nation 1990: 39). Esimerkkinä voi olla arkielämästä tuttu ja yleinen sana *saippua*, jonka frekvenssi on 11536. Sainion (1994: 27) mukaan yleisiä sanoja ei voida pitää kaikille tuttuina. Laskemalla yleisiä sanoja on vaikea selvittää lukemiskyvyltään, kognitiivisilta kyvyiltään ja elämäkokemuksiltaan erilaisten lukijoiden onnistumista sanojen ymmärtämisessä. Esimerkiksi vaikeana pidetty erityissanasto voi olla lukijalle tuttua, koska se kertoo nimenomaan lukijan omasta elämämpiiristä.

Helpon kielen pitäisi sisältää yksinkertaisia sanoja. Toisaalta, jos tuntemattomien sanojen määrä on tekstissä vähäinen, eivät oudot sanat välttämättä tuota ymmärtämisvaikeuksia. Jos lukijan mielestä tekstissä on paljon outoja sanoja, se viittaa siihen, että teksti käsittelee lukijalle tuntematonta aihetta. Tällöin ymmärtämisvaikeuksien taustalla on pikemminkin tiedon puute kuin sanan vaikeusaste. (Sainio

2000: 59.) Erityissanasto, murre sanat tai slangit voivat olla vaikeita, mutta joskus ne saattavat jopa helpottaa tekstin ymmärtämistä (Sainio 2000: 59, Kahila 1979: 34.)

Selkokielen viestinnän kohderyhmät ovat eri vammaisryhmät, lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksiset, vanhukset ja maahanmuuttajat. Selkokeskuksen selkokielen tarvearvion mukaan selkokielen kohderyhmiin kuuluu Suomessa noin 430 000–650 000 (8–12 %) henkilöä. Tämän lisäksi noin 20–25 % väestöstä hyötyy selkokielestä tietyissä tilanteissa. (Virtanen 2014: 20.) Usein selkokielen viestinnän kohderyhmät menevät päällekkäin, ja vain osa kohderyhmästä tarvitsee selkokieltä. Ryhmien välillä on eroja, eivätkä kaikki ryhmät kuulu vain yhteen kategoriaan. Käyttäjärühmien laaja moninaisuus näkyy hyvin kuviosta 1.

Kuvio 1. Selkomateriaalien käyttäjäryhmät (Sainio 2000: 39)

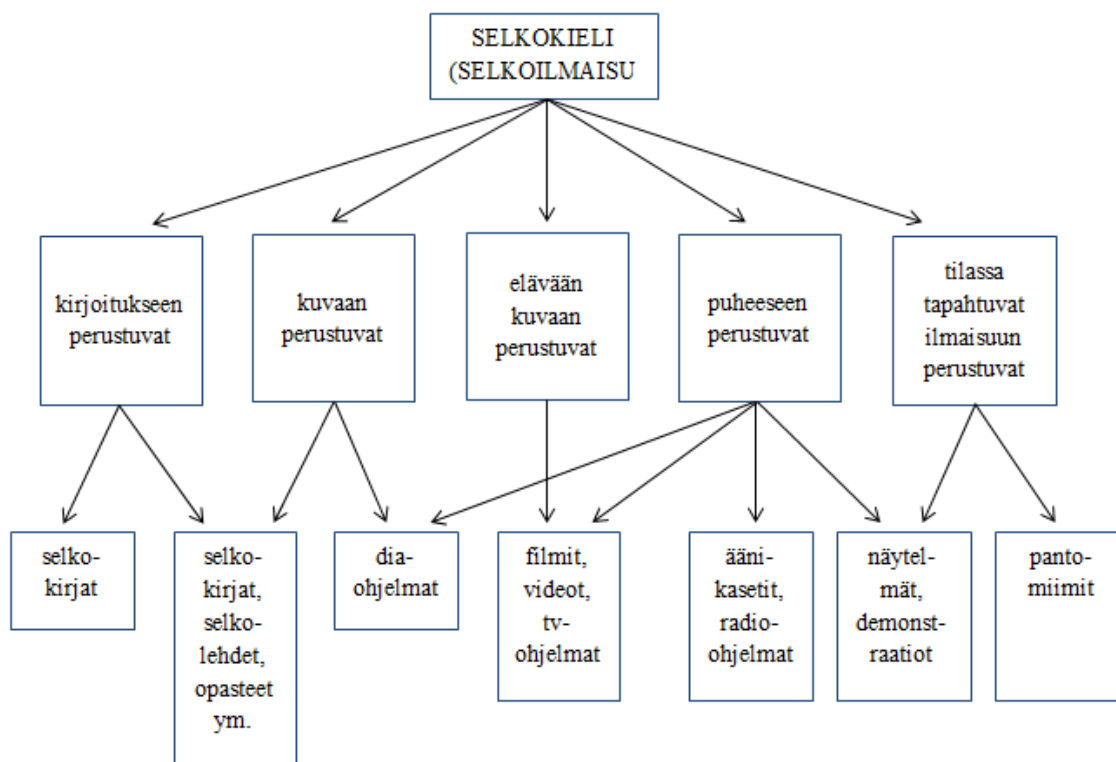
Rajalan ja Virtasen (1986: 31) mukaan selkokielen viesti suunnataan tyypillisesti jollekin rajatulle väestöryhmälle, jonka vastaanottokyvyssä on puutteita. Puutteellinen sanavarasto, suppea kielentuntemus tai heikot ymmärtämistaidot voivat aiheuttaa vaikeuksia tekstin käsittelyssä (Lehtiniemi 2000: 156).

Selkomateriaalien tarve riippuu usein käyttötarkoituksesta ja elämäntilanteesta. Rajalan mukaan selkokieltä tarvitsevilla henkilöillä voi olla hyvin erilaisia kielellisiä valmiuksia (Rajala 1990: 25). On kuitenkin todettu, että näillä ryhmillä on enemmän heitä yhdistäviä piirteitä kuin heitä erottavia piirteitä. Toinen tärkeä asia on se, että selkomateriaalien käyttäjät jakautuvat lapsiin, nuoriin ja aikuisiin. (Sainio 2000: 39–40.) Virtasen (2014: 20) mukaan selkokielen tarve eri ikäkausina on seuraavanlainen: lapset ja nuoret 8–12 %, työikäiset 6–10 % sekä yli 65-vuotiaat 15–20 %.

Koska tässä tutkimuksessa tutkin *Yle uutiset selkosuomeksi* -tekstejä, joiden pääkohderyhmänä ovat maahanmuuttajataustaiset henkilöt ja iäkkäät suomalaiset, kerron lyhyesti niistä erityispiirteistä, jotka liittyvät maahanmuuttaja- ja vanhusryhmiin, ja jotka vaikuttavat näihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden luetun ja kuullun ymmärtämiseen. Jätän tutkimukseni ulkopuolelle muut selkomateriaalien käyttäjäryhmät. Nummisen (2006: 35) mukaan kielen opiskelun alkuvaiheessa olevilla suomen oppijoilla työmuisti ei kykene käsittelemään kohdekielen monimutkaisia rakenteita, jolloin luetun ymmärtäminen jää ohueksi. Jos tämän lisäksi vielä työmuistin kapasiteettikin on heikko, ongelmat kasaantuvat. Suomen oppijan luetun ymmärtämistä helpottavat tutun sanaston käyttö ja läpinäkyvät lauserakenteet.

Vanhuksille kirjoitetun selkokielen pitäisi sisältää runsaasti heidän kokemustaan liittyviä virikkeitä. Varsinaiset uutiset eivät ole enää tärkeitä muistihäiriöisille vanhuksille. Esimerkiksi kahvin hinta tänään ja viisikymmentä vuotta sitten voi olla vanhukselle merkityksellisempi asia kuin se, missä päin maanpalloa tällä hetkellä soditaan. Vanhuksille tarkoitetun selkomateriaalin pitää siis olla aikuisille suunniteltua ja sisällöltään monimuotoista ja rikasta. Ilmausten lyhyys vähentää sekä suomen oppijoiden että ikääntyvien henkilöiden työmuistin kuormittumista, jolloin lukeminen helpottuu. (Numminen 2006: 35; Raitanen 1994: 135, 138–139.)

Selkokieli on elävää ja rikasta suomen kieltä, ja sen rajoihin sopii hyvin monenlaisia tekstejä sekä ilmaisumuotoja (Sainio 2000: 46). Kuviosta 2 käy ilmi, että selkokieli sisältää monia eri muotoja. Rajala ja Virtanen (1986: 32) käyttävät selkokieli-termin rinnalla myös käsitettä selkoilmaisu.

Kuvio 2. Selkokielen ilmenemismuodot ja sovellutukset (Rajala & Virtanen 1986: 32)

IFLA:n (International Federation of Library Associations) ohjeiden mukaan monenlaisia selkosovelluksia tarvitaan. Selkosovelluksien laatimisessa pitäisi ottaa huomioon kaikki kirjallisuuden lajit unohtamatta aikakauslehtiä, televisiota ja tietokoneohjelmia. Myös selkokielisten uutisten välittämisellä on tärkeä rooli erityisryhmien arjessa. (Sainio 2000: 40–41.)

2.3 Selkoviestinnän tutkimus

Useasta viestintäkanavasta ja muutaman vuosikymmenen mittaisesta taustasta huolimatta selkokieltä on tutkittu kohtalaisen vähän. Irja Vinni (1998) on tutkinut omassa erityispedagogiikan alaan kuuluvassa väitöskirjassaan kehitysvammaisten

aikuisten luetun ymmärtämisen eroja selko- ja yleiskielisten tekstien välillä sekä ymmärtämiseen vaikuttavia tekijöitä. Hänen tutkimuksensa tulokset osoittavat, että kehitysvammaiset aikuiset ymmärtävät paremmin selkokielisiä kuin yleiskielisiä tekstejä. Vinni myös toteaa, että kielelliset taidot vaikuttavat lukemisen ymmärtämisen tasoon. Sanaston tuntemuksella ja sanojen tunnistamistavoilla on yhteys lukemisen ymmärtämiseen, kun taas ei-kielellisillä, kognitiivisilla taidoilla ja mekaanisen lukemisen tasolla ei ole yhteyttä lukemisen ymmärtämisen tasoon. Hyvä mekaaninen lukutaito ei takaa, että luettu teksti ymmärretään. Selkokielisen tekstin lukeminen antaa kehitysvammaisille aikuisille tietoa, kokemuksia ja elämyksiä. (Vinni 1998: 99.)

Auli Kulkki-Nieminen (2010) on tutkinut selkotekstin erityispiirteitä väitöskirjassaan *Selkoistettu uutinen*. Tässä tutkimustehtävänä oli selvittää, millaisia kielellisiä keinoja käytetään, kun uutistoimiston tekstejä muokataan erityisryhmille suunnatuksi selkouutiseksi, ja mitkä kielelliset valinnat ja ilmaisutavat erottavat yleiskielisen uutisen selkokielisestä. Kulkki-Nieminen toteaa, että selkoistamisella on vaikutusta tekstilajipiirteisiin. Selkouutisessa uutismaisuus toteutuukin eri tavalla kuin yleiskielisessä lähdetekstissä. Selkouutisessa pyritään hakemaan ihmisläheistä ja vastaanottajalle sopivaa näkökulmaa, joka saattaa tuntua lähtötekstin käsittelytapaan verrattuna karsitulta ja peittää varsinaisen uutisaiheen. (Kulkki-Nieminen 2010: 13, 225.)

2.4 Uutinen ja selkouutinen

2.4.1 Uutinen

Perinteisesti uutistoiminta on ollut ensisijaisesti tapahtumista kertomista. Uutisen klassinen perusmuoto on lyhyt sähkeutinen, jossa kerrotaan jostakin äskettäin sattuneesta tai juuri nyt ajankohtaisesta asiasta. Sähkeuutiset voidaan jakaa tapahtuman ja ajan perusteella kolmeen uutistyyppiin. Nämä uutistyyppit ovat tapahtumauutinen, prosessiuutinen ja poliittiset puheet.

Tapahtumauutinen on vastaus kysymykseen, mitä on tapahtunut. Tämä uutistyyppi on toimittajan kannalta teknisesti helpoin toteuttaa, koska se ei vaadi tapahtuman taustan selvittämistä, vaan sen toteamista, että jotakin on tapahtunut. Kysymykseen mitä on tapahtunut, vastaus voi olla, että leivän hinta on noussut. Seuraava uutistyyppi on *prosessiuutinen*, joka on jonkin yhteiskunnallisen tapahtumaketjun jostakin solmukohdasta tehty uutinen. Prosessiuutiset voivat olla toimittajille hankalia, koska uutisen taustalla oleva tapahtumaketju saattaa olla jo useita vuosia pitkä, ja aiheesta voidaan uutisoida jatkuvasti. Prosessiuutisia ovat monet politiikkaan ja talouselämään liittyvät uutiset. Kolmannen uutistyyppin muodostavat *poliittiset puheet* tai niihin rinnastettavat *kannanotot*. Tämän uutistyyppin kautta eri yhteiskuntaryhmien kannanotot ajankohtaisista, poliittisista, taloudellisista ja sosiaalisista kysymyksistä pääsevät julki. (Bruun, Koskimies & Tervonen 1989: 151–160.)

Radio kertoo uutisen heti, kun tieto jostakin uutisarvoisesta tapahtumasta on tullut toimituksen tietoon. Radion uutisvälitys näkyy uutiskielen aikamuodoissa. Kun kerrotaan tapahtumista reaaliajassa, presens on luonteva aikamuoto. Toinen sopiva aikamuoto on perfekti. Perfekti ilmoittaa jotakin tapahtuneeksi ja siten sopii erittäin hyvin uutisen kärkilauseeseen. Perfekti ilmoittaa jotakin tapahtuneeksi ja uutisen loppuosaa avauslauseen jälkeen selittää ilmoituksen. Loppuosassa voidaan käyttää myös ilmaisua imperfektissä. Se kuitenkin edellyttää, että toimittaja ilmoittaa ajankohdan, milloin jokin asia tapahtui. Uutistekstin puheenomaisuus vaatii, että verbit ovat aktiivimuodossa. Passiivin käyttö hävittää uutisesta tekijän. Passiiviset ilmaisut eivät anna kuulijalle tietoa siitä, kuka on tehnyt mitä, missä ja milloin. (Bruun, Koskimies & Tervonen 1989: 192–194.)

2.4.2 Selkouutinen

Selkouutiset ovat Sepän ja Kartion (2009: 157–158) mukaan ensisijaisesti uutislähetys, ja tavallisten uutisten tapaan myös selkouutisten kohdeyleisöllä on oikeus saada tietoa niistä asioista, joista uutiset muutoinkin kertovat. Selkouutisten tarkoituksena onkin avata päivän tärkeimmät uutiset myös niille kuuntelijoille, joille muut uutislähetykset ovat liian vaikeita. Selkouutisten tavoitteena on kertoa maailman tapahtumista

rehellisesti, myös sellaisina päivinä, kun uutisaiheet kertovat esimerkiksi kidnappauksesta, lapsipornoratsiasta ja kansanmurhasta.

Sepän (2006: 179) mukaan maahanmuuttajan siirtyminen normaalikielisen sähköisen uutisseurannan pariin käy helpommin selkoversion kautta. Suomen tapahtumien seuraaminen sekä niihin sisälle pääseminen ovat selkolähetyksen tärkeät tavoitteet. Päivittäisten pääuutisten lisäksi selkolähetyksessä on myös muita suomalaista elämänmenoa kuvaavia uutisia, ulkomaan uutisia, joita Suomen media tiivistä seuraa tai erityisesti maahanmuuttajia koskevia uutisia. (Seppä 2006: 176–177.)

Selkosuomeksi mukautettujen Ylen uutisten (YLE 2014a) maahanmuuttajataustainen kohdeyleisö on kielitaitotasoltaan eurooppalaisen viitekehyksen mukaisesti tasoa A2—B1. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys (EVK) on standardoinut kielenopetuksen käsitteistöä Euroopassa, ja sen taitotasoasteikosta on muodostunut kansainvälinen kriteeri kielitaidon kuvaamiselle (Tarnanen, Huhta & Pohjala 2007: 385).

Viitekehyksen taitotasoasteikko jakautuu kolmeen päätasoon, ja nämä päätasot jakautuvat edelleen alatasoihin: perustasoja ovat A1 ja A2, itsenäisen kielenkäyttäjän tasoja B1 ja B2 sekä taitajan tasoja C1 ja C2 (Nissilä, Martin, Vaarala & Kuukka 2007: 176). Eurooppalaisen viitekehyksen (2003: 102) mukaan selviytyjän tasolla (A2) oleva kielenkäyttäjä ymmärtää hidasta ja selkeää puhetta ja tavallista sanastoa, tunnistaa normaalia puheesta aiheen ja keskeisen sisällön, ymmärtää keskeisen sisällön yksinkertaisista viesteistä (ohjeet, kuulutukset) ja keskusteluista sekä havaitsee aihepiirin vaihdokset tv-uutisissa. Kynnystasolla oleva (B1) kielenkäyttäjä ymmärtää pidempää yleiskielistä puhetta sekä keskeisen ajatuksen radio- ja tv-ohjelmista. Puheen ymmärtäminen voi olla vaikeaa, jos puhejakso on pitkä ja aihepiiri vieras.

Yle uutiset selkosuomeksi -uutistekstien kirjoittajalle tarkoitettujen ohjeiden mukaan uutisten kohdeyleisö hallitsee yksinkertaisen kieliopin ja keskeisen, jokapäiväisiin tilanteisiin liittyvän perussanaston (YLE 2014a). Kirjoittajan ohjeissa on tarkasti eritelty seuraavat rakenteelliset ja sanastolliset elementit, joita A2 tason kohdeyleisön pitäisi

hallita: astevaihtelu, passiivin preesens, imperatiivi ja konditionaali fraaseina, pre- ja postpositiot, komparatiivi, partitiivi, paikallissijat, 1000 yleisintä sanaa, sanasto tavanomaisissa tilanteissa sekä usein esille tuleva sanasto, tavalliset konjunktiot, nesessiivirakenne, omistusliitteet, omistusrakenne sekä 3. infinitiivi.

Koska *Yle uutiset selkosuomeksi* on tarkoitettu maahanmuuttajille, joiden suomen kielen taso vaihtelee A2:sta B1:seen; ohjeissa oletetaan myös, että edistyneemmät käyttäjät (B1) hallitsevat myös myönteisen ja kielteisen imperfektin; passiivin, imperatiivin ja konditionaalin preesensissä ja imperfektissä sekä yleisten verbien perfektin, yleiset sijamuodot, adjektiivien vertailumuodot, tavallisimmat lausetyypit, 1000–2500 yleisintä sanaa sekä tavallisimmat yhdyssanat. *Yle uutiset selkosuomeksi* -uutistekstien kirjoittajalle tarkoitetuissa ohjeissa suositellaan käyttämään lyhyitä lauseita, sivulauseita lauseenvastikkeiden sijasta, runsaasti verbejä ja substantiiveja, usein esiintyviä sanoja sekä arkisia ja jokapäiväisiä ilmauksia. Lisäksi uutisteksteissä pitäisi välttää monimutkaisia lauserakenteita, lyhenteitä ja yhteiskunnallisia termejä selittämättöminä sekä ei-frekventtejä sanoja. Uutistekstissä pitää pyrkiä konkreettiseen, loogisesti etenevään ja kertomustyyppiseen tekstiin. (YLE 2014a.)

Hyvin taustoitettu selkotehti ja hyvin esitetty selkopuhe ovat pohjana sellaiselle selkouutislähetykselle, joka palvelee suurinta osaa Selkouutisten maahanmuuttaja- ja senioriyleisöstä. Keskiöön nousee puhuttavaksi kirjoitettu ja kuultavaksi tarkoitettu selkouutiskieli, se mitä siltä vaaditaan. (Yle 2014a)

3 KUULLUN YMMÄRTÄMINEN

Kuulemisella tarkoitetaan puheen vastaanottamista kuulon perusteella. Kuullun ymmärtäminen ja kuuntelu -käsitteet eivät ole toistensa synonyymejä. *Kuuntelu* tarkoittaa ainoastaan äänirivin vastaanottamista kuulon avulla. *Kuullun ymmärtäminen* on taas puheen vastaanottamisprosessi, joka kuulemisen lisäksi käsittää myös vastaanotetun tiedon kuuntelemista, ymmärtämistä ja tulkintaa. Puhumisen tavoin kuullun ymmärtäminen antaa mahdollisuuden vieraalla kielellä kommunikoidmiseen. Kuullun ymmärtämisen taito muokkautuu ainoastaan kuulon varassa olevan vastaanottamisprosessin aikana. Lisäksi pitää ymmärtää eritempoista, eri sävelkulkuista ja oikeinkirjoitussäännöistä poikkeavaakin puhetta. (Koroljova & Kulikova 2014: 1–3.)

Aholan (2012: 72) kuullun ymmärtämisen prosessissa erottuu kaksi pääperiaatetta: *tulkinta* ja *ymmärtäminen*. *Tulkinnalla* tässä tarkoitetaan akustisen signaalin havainnointia ja prosessointia. *Ymmärtäminen* tarkoittaa merkityksen tulkitsemista kielen ja taustatietojen avulla. Kuullun ymmärtäminen tapahtuu aina reaaliajassa ja on kontrolloimatonta. Kuullun ymmärtämisessä syötös on akustinen signaali, johon ei voi palata. Syötöksestä jää jäljelle vain kuulijan työmuistiin jäänyt osa. Kuullun ymmärtämisessä täytyy hallita sekä uusi asia että ymmärtäminen tietyllä hetkellä. (Ahola 2012: 72.)

Juuri kuullun ymmärtäminen tuottaa eniten haasteita kielenoppijoille. Kuullun ymmärtämisen vaikeus on siinä, että se liittyy toisen ihmisen ajatusten koodin purkuun. Tätä seuraa foneettisten, sanastollisten ja kieliopillisten haasteiden ylittäminen. Lisäksi prosessiin kuuluu ihmisen kaikkien psyykkisen toimintamekanismien käyttö, kuten kuunteluun keskittyminen, pitkä muisti, mahdollisuuksien ennakointi ja tiedostaminen. Monet eivät ymmärrä puhetta nopean tempon tai runsaiden tuntemattomien sanojen sekä kielirakenteiden vuoksi. Suuri haaste on tuntemattomien puhujien puheen ymmärtämisen oudon ääntämistavan vuoksi. Kuullun ymmärtämiseen liittyy runsaasti erilaisia haasteita. (Koroljova & Kulikova 2014: 5–7.)

3.1 Kielitaidon merkitys kotoutumisessa

Riittävällä suomen kielen taidolla on merkittävä rooli onnistuneessa kotoutumisessa, sillä ilman hyvää suullista ja kirjallista suomen kielen taitoa on vaikeaa sopeutua uuteen yhteiskuntaan ja olla tasavertaisena kansalaisena kantaväestön rinnalla. Takalan (1998: 14) mukaan kielitaito on osa ammattitaitoa. Kielitaidon taso riippuu työtehtävistä, harrastuksista ja henkilökohtaisista kontakteista. Vähäinenkin kielitaito voi olla tilanteesta riippuen arvokas valmius (Takala 1998: 14). Ulkomaalaiselle riittävä kielitaito vaihtelee aina tilanteen mukaan. Jos henkilö esimerkiksi on työssä meluisassa paikassa, niin hän ei voi kommunikoida muuten kuin ilmein ja käsimerkein. Jos taas työtä tehdään yksin, niin työtä tekevällä ei ole tilaisuutta keskustella muiden työntekijöiden kanssa. Kieli on sidoksissa muuhun elämään. Suomessa asuvilla suomen kielen oppijoilla on paljon tilaisuuksia kielen kuulemiseen, sillä kohdekielisessä ympäristössä suomenoppija kuulee päivittäin opettavaa kieltä. (Martin 2004: 180–181.)

Vieraan kielen hallinnalla Takala (1998: 14) tarkoittaa sellaista taitoa, että henkilö ymmärtää ja osaa käyttää kieltä riittävän tarkasti, sujuvasti ja erilaisiin tilanteisiin sopivasti. Kielitaito on riittävä silloin, kun henkilö pystyy kielellä kommunikoimaan. Kielitaito on kyky luoda ja tulkita merkityksiä kielenkäyttötilanteissa kielellisen tiedon avulla. Kielellinen tieto on laaja käsite, joka koostuu äänne-, rakenne- ja sanastotiedoista. Se kattaa myös tiedon siitä, miten tuotetaan sidosteisia ja johdonmukaisia suullisia ja kirjallisia tekstejä. Kielellinen tieto sisältää myös pragmaattista tietoa siitä, miten kieltä käytetään ja tulkitaan erilaisissa viestinnällisissä yhteyksissä. (Takala 1998: 14.)

3.2 Kuullun ymmärtämisen taitotasot

Kuullun ymmärtämisen osalta kielen oppijalta vaaditut taidot on jaettu viitekehyksessä yleisiin taitoihin, syntyperäisten kielenpuhujien välisen keskustelun ymmärtämisen taitoihin, paikalla olevana yleisönä kuuntelemisen ja ymmärtämisen taitoihin, kuulutusten ja ohjeiden ymmärtämisen taitoihin sekä radion ja äänitteiden

ymmärtämisen taitoihin (EVK 2003: 102–104). Seuraavasta taulukosta 1 näkyvät kuullun ymmärtämisen taitosovaatimukset, jotka kielen oppijan edellytetään osaavan A1, A2, B1, B2, C1 ja C2 taitotasoilla.

Taulukko 1. Kuullun ymmärtämisen taitotasoasteikot (EVK 2003: 104)

RADION JA ÄÄNITTEIDEN YMMÄRTÄMINEN	
A1	Kuvain puuttuu.
A2	Ymmärtää ja pystyy poimimaan keskeisen tiedon lyhyistä äänitetyistä katkelmista, jotka käsittelevät tavallisia, ennakoitavissa olevia asioita, kun ne esitetään hitaasti ja selvästi.
B1	Ymmärtää keskeiset seikat radion välittämistä uutislähetyksistä sekä yksinkertaisempaa äänitemateriaalia tutuista aiheista, kun ne esitetään suhteellisen hitaasti ja selvästi.
	Ymmärtää useimpien äänitteiden ja radion välittämien ohjelmien informaation, kun on kyse häntä itseään kiinnostavista aiheista ja kun ne esitetään selkeällä yleiskielellä.
B2	Ymmärtää useimmat radion välittämät dokumenttiohjelmat ja muut ohjelmat sekä useimmat muunlaiset äänimateriaalit, kun ne esitetään yleispuhekielellä. Pystyy myös tunnistamaan puhujan mielialan, äänisävyn jne.
	Ymmärtää yleispuhekielellä esitettyjä äänitteitä, joita yleensä esiintyy sosiaalisessa, ammatillisessa tai opiskeluun liittyvässä elämässä. Pystyy tunnistamaan puhujien näkökantoja ja asenteita sekä viestin sisältämän informaation.
C1	Ymmärtää hyvinkin erilaista äänitettyä ja radion välittämää puhetta, jossa saattaa esiintyä jonkin verran tavanomaisesta poikkeavaa kielenkäyttöä. Tunnistaa myös hienosyisiä yksityiskohtia, jotka ilmenevät ääneen lausumattomia tarkoituksia ja puhujien välisiä suhteita.
C2	Kuten C1.

Kuulon perusteella tapahtuva puheviestien vastaanottaminen ja ymmärtäminen riippuu useista taitosoista, jotka omalta osaltaan joko vaikeuttavat tai helpottavat kuullun ymmärtämistä. Taitotasoon vaikuttavia tekijöitä ovat motivaatio, oppilaiden elämän- ja puhekokemus, puheeseen keskittymiskyky, kuulomuistin kehitysvaihe, kuulijan emotionaalinen tilanne kuuntelun aikana ja hänen tiedon vastaanottamisvalmius. (Koroljova & Kulikova 2014: 7.)

Pälli ja Latomaa (1997: 6) ovat tutkimuksessaan todenneet, että kielenoppijat suhtautuvat kriittisesti omaan kielitaitoonsa. Oppijat pitivät tekstin ja kuullun ymmärtämistä parempina kielitaitonsa osa-alueina kuin puhumista ja kirjoittamista. Opettajat taas arvioivat oppilaidensa osaamisen kaikilla kielitaidon osa-alueilla paremmaksi kuin oppilaat itse. Opettajien arvioissa kuullun ymmärtäminen nousee parhaimmaksi kielitaidon osa-alueeksi. (Pälli & Latomaa 1997:6.) Toisaalta Martin (2004: 183) toteaa omassa tutkimuksessaan, että kielenoppijat helposti yliarvioivat kuullun ymmärtämistaitojaan. Ihminen voi pyrkiä valitsemaan sen, mitä haluaa ymmärtää, joten esimerkiksi kysymykset siitä, ymmärtääkö hän televisio-ohjelmien puhetta, eivät anna todellista kuvaa hänen taidoistaan.

3.3 Kuullun ymmärtämistäidot

Täytyy muistaa, että kuullun ymmärtäminen on aktiivista ajatteluprosessia, joka suuntautuu uusien puheviestien vastaanottamiseen, tunnistamiseen ja ymmärtämiseen. Se edellyttää luovaa taitojen yhdistämistä ja niiden aktiivista käyttöä tilanteesta riippuen. Kuullun ymmärtämistoiminta perustuu osaamiseen ja taitoon. Taidon muodostuminen, johon kuuluvat automatisointi, vakiintuneisuus, joustavuus ja haasteellisuus, vaatii määrättyjä olosuhteita. (Koroljova & Kulikova 2014: 10–11.)

Kuullun ymmärtämistäitojen muodostuminen edellyttää motivaatiota. Kun kuulija kokee tarvetta kuunnella, se johtaa hänen psyykkisen potentiaalin maksimaaliseen mobilisointiin (käyttöönottoon). Se tarkoittaa että kuulijan puheen vastaanottamiskyky paranee, huomio keskittyy paremmin ja ajatustoiminta tehostuu. (Koroljova & Kulikova

2014: 11.)

Vieraan kielen oppimisen kannalta tärkeä motivointitekijä on oikeanlaisen kuullun ymmärtämistekstin valinta. Liian vaikeat tekstit saattavat tuottaa oppijalle pettymyksen jolloin hän ei usko menestykseen. Liian helpotkaan tekstit eivät palvele tehtävää, sillä haasteiden ylittämisen puute tekee työstä mielenkiinnottoman, mikä ei kehitä vieraan kielen oppimistaitoja. (Koroljova & Kulikova 2014: 12–13.) Lisäksi Tarnanen (1994: 188) on huomannut, että puheen ymmärtämistehtävä, jonka aiheena on pelkästään opittavana oleva kielioppiasia, saattaa harjoituksena olla niin kaukana oppijan jokapäiväisestä elämästä, että kuuntelija ei voi käyttää hyväkseen maailmantietoaan ja aikaisempia kokemuksiaan tulkitessaan harjoituksen sisältöä. Motivoinnin ja prosessoinnin kannalta katsottuna parasta opetusmateriaalia olisivatkin Tarnasen mukaan autenttiset tai autenttisenkaltaiset puheen ymmärtämisharjoitukset.

Kuullun ymmärtämistehtävien käyttö edesauttaa: ääntämistaitojen parantamista, auttaa artikulaation, rytmiiikan ja intonaation (sävelkulun) täsmentämistä, syventää vieraan kielen osaamista, laajentaa sanavarastoa, kehittää lukemisen ja kuullun ymmärtämisen taitoja, kehittää monologisen ja dialogisen puheen hallintaa, kehittää sekä valmisteltua että spontaanista puhetta. (Koroljova & Kulikova 2014: 12–13.)

Kuullun ymmärtämistaitojen harjoittelu auttaa kuullun ymmärtämisen tavoitteiden saavuttamista. Se muodostaa tarvittavia taitoja, kehittää puheen tuottamistaitoa, opettaa kommunikaatiotaitoa, kehittää tarvittavia kykyjä ja psyykkistä toimintaa, muistaa puheen sisältöä, opettaa ymmärtämään kerran kuullun viestin tarkoitusta, opettaa erottelemaan informaatiotulvasta olennaisen, kehittää kuulomuistia sekä kehittää reagoitokykyä kuulon perusteella. (Koroljova & Kulikova 2014: 15–16.)

3.4 Kuullun ymmärtämisen vaikeudet

Christine Goh (2000: 59) on tutkinut aikuisten englantia vieraana kielenä opiskelevien oppijoiden kuullun ymmärtämistä ja todennut 10 tiedon prosessointiongelmia, joita

tapahtui kuullun ymmärtämisen prosessissa (ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Kuullun ymmärtämisen eri vaiheisiin liittyvät ongelmat (Goh 2000: 59)
 [Kääntänyt ja muokannut pro gradu -tutkielman tekijä Larisa Heikkinen]

perseptuaalinen (auditiivinen) prosessointi	<ul style="list-style-type: none"> – kuulija ymmärtää sanat, mutta ei sanojen muodostamaa kokonaisuutta – kuulija on epävarma sanoman ydinkohdista
jäsentäminen	<ul style="list-style-type: none"> – kuulija unohtaa nopeasti kuulemansa – kuulija ei pysty muodostamaan kokonaisuutta kuulemastaan – kuulija ei ymmärrä kuuntelun jatkoa edellä mainittujen ongelmien takia
havaitseminen	<ul style="list-style-type: none"> – kuulija ei tunnista sanoja, vaikka tuntee niitä – kuulija keskeyttää kuuntelemisen yrittäessään ymmärtää sanan merkitystä – kuulija ei osaa erotella sanoja kuuntelun puhevirrasta – kuulija ei muista puhetekstin alkua – kuulija yrittää keskittyä liikaa tai ei osaa keskittyä lainkaan

Koetuista ongelmista havaitsemiseen liittyvät ongelmat liittyivät lähinnä äänneiden, yksittäisten sanojen tai sanaparien havainnointiin. Havaitsemiseen liittyi myös tarkkaavuuden häiriöitä. Kuuntelemiseen liittyi vaikeuksia tiedon jäsentämisessä eli kyvyssä kuunnella ja luoda oikea mielikuva tai merkitys kuullusta sanasta. Perseptuaalisen (auditiivisen) prosessoinnin vaiheessa opiskelijoilla oli vaikeuksia ymmärtää viestitty sanoma. Kuullun ymmärtäminen vaikeutui myös silloin, kun kuulijoilla ei ollut mitään aikaisempaa kokemusta tai tietoa viestitystä asiasta, jolloin he eivät voineet hyödyntää olemassa olevaa tietoa ja sanastoa tiedon vastaanottamisessa. (Goh 2000: 55–59.)

Gohin (2000: 60) tutkimuksessa noin kaksi kolmasosaa opiskelijoista raportoi, etteivät he voineet muistaa tiettyjä sanoja tai fraaseja, joita he olivat äsken kuulleet. Yksi suurimmista vaikeuksista oli se, että vaikka he pystyivät ymmärtämään kuullun asian, he unohtivat sen aloittaessaan seuraavan asian kuuntelemisen. Mahdollinen selitys tälle on rajoittunut työmuisti. On mahdollista, että kielen ymmärtämisen kolme vaihetta eivät aina tapahdu selvärajaisissa vaiheissa, vaan ne ovat itseään toistavia sekä päällekkäin meneviä. Silloin kuuliija, joka yrittää varastoida kuulemaansa, yrittää samanaikaisesti ottaa uutta tietoa vastaan eikä pysty siirtämään työmuistista tietoa pitkäkestoiseen muistiin, vaan tieto poistuu kokonaan.

Kuultujen asioiden unohtamista Ahola (2012: 76–77) selittää liiallisella määrällä propositioita, jotka ovat yksilöstä, esineestä ja asiasta kertovia ydinlauseita. Esimerkiksi lause: ”*Vanha leskimies ajattelee haudalla vaimoaan.*” voidaan jakaa kolmeen propositioon: leskimies on vanha / leskimies ajattelee vaimoaan / leskimies on haudalla. Kuuliija muistaa lauseet tällaisina ajatusyksikköinä. Monimutkaiset, paljon propositioita sisältävät lauseet hidastavat kuullun ymmärtämistä. (Ahola 2012: 76–77.)

Gohin (2000: 61–62) tutkimustuloksista käy ilmi, että myös havaitsemista pidettiin yhtenä syynä kuullun ymmärtämisen vaikeuksiin. Yli puolet testattavista sanoi, että vaikka heidän mielestään sanat kuulostivatkin tutuilta, he eivät kyenneet muistamaan niiden merkitystä kuuntelemisen aikana. Siitä johtuen he eivät voineet prosessoida tietoa. Eli ongelmana oli hidas sanan havainnointi, eivätkä opiskelijat voineet hahmottaa kuulemaansa sanaa pitkäkestoisesta muistista. He eivät hahmottaneet kuultua sanaa, vaikka olisivat tunnistaneet sen, jos se olisi ollut näkyvässä visuaalisessa muodossa. Tämä ongelma voi johtua siitä, että opiskelijoiden auditiivinen sanavarasto oli alikehittynyt.

Tarnasen (1994: 181–182) mukaan kielenoppijan, jolla on heikot kuullun ymmärtämisen taidot, on vaikea hahmottaa kuullun tekstin kokonaisuutta. Yksittäiset sanat, joihin kuuntelija kiinnittää liikaa huomiota, voivat kyllä johtaa oikeaan päättelyyn, mutta yhtä hyvin oikein ymmärretty sana voi johtaa väärinymmärrykseen. Saman toteaa myös Goh (2000: 62), jonka tutkimuksessa yli puolet opiskelijoista mainitsi, että vaikka he

saattoivatkin ymmärtää jokaisen sanan, he eivät kuitenkaan ymmärtäneet kuulemaansa kokonaan. Eli he eivät osanneet koota kuulemaansa merkityskokonaisuudeksi. Tämän ongelman selittää se, etteivät opiskelijat osanneet liittää aikaisemmin hankkimaansa tietoa kuulemaansa uudessa tilanteessa, tai sitten heillä ei ollut riittävää taustatietoa kuulemastaan. Ahola (2012: 73) toteaa saman asian ja kirjoittaa, että kuullun ymmärtämisessä ei riitä, että kuulija ymmärtää kuulemaansa. Hänen täytyy prosessoida tietoa ja muistaa kuulemaansa. Ymmärtämiseen tarvitaan työmuistin molempia toimintoja: tiedon varastoimista myöhempää muistiin palauttamista varten ja tiedon prosessointia.

Ymmärtämisvaikeudeksi Goh (2000: 63) laskee myös sen, että opiskelijat keskittyivät pohtimaan tuntemattomien sanojen merkitystä, jolloin heidän keskittymisensä heikkeni ja tiedon vastaanotto katkesi. Tämä huomiointikykyyn liittyvä ongelma vaikutti sekä havainnointiin että tiedon prosessointiin. Kun opiskelijat yrittivät työstää työmuistiin tulleita sanoja pitkäkestoisen muistin avulla, uusia sanoja tunnistettavaksi tulvi koko ajan lisää, jolloin työmuistin kuormitus esti muistien keskinäisen yhteistyön. (Goh 2000: 63.) Samaa mieltä on myös Ahola (2012: 72), joka omassa tutkimuksessaan toteaa, että kuuntelijat usein takertuvat kuulemaansa yhteen outoon sanaan, jolloin ymmärtäminen keskeytyy. Silloin oikean foneettisen muodon ja sanan yhdistäminen tuottaa vaikeuksia ja ymmärtämistä helpottavien seikkojen löytäminen voi olla mahdotonta.

Ahola (2012: 79) on todennut, että selkeä kontekstin luominen kuullun ymmärtämisen alussa on kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta oleellista. Jos kuulija jo kuuntelun alussa olisi orientoinut siihen, että aihe käsittelee esimerkiksi säätiedotuksia tai jääkiekkoilijan haastattelua, hän kykenisi helpommin aktivoimaan aiheeseen liittyvät taustatietonsa.

Aholan (2012: 76) mukaan kuuntelija tarvitsee erilaisia kognitiivisia taitoja, tietoa kielestä, kykyä käyttää jo oppimaansa uudessa tilanteessa sekä kykyä erottaa ääniteitä toisistaan. Jos kuultava teksti sisältää liikaa uutta ja tuntematonta informaatiota, kuuntelijan kognitiivinen järjestelmä kuormittuu (Tarnanen 1994: 185). Myös Gohin

(2000: 64) tekemän tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että viidenneksi yleisin ymmärtämisen ongelma oli tiedon jäsentämisestä. Opiskelijat valittivat vaikeudesta päätellä sopivia mielikuvaa eivätkä osanneet yhdistää sitä muihin kuulemiinsa sanoihin. Todennäköinen selitys tälle on se, etteivät opiskelijat tunteneet avain- tai sisältösanoja, vaan sanoja, jotka olivat heille tuttuja.

Gohin (2000: 64–65) mukaan havaitsemisen tasolla oli muitakin kuuntelemisen ongelmia. Opiskelijat valittivat, etteivät osanneet pilkkoa puhetta tunnistettaviksi sanoiksi tai fraaseiksi. Monet huomasivat, että huomion kiinnittäminen kuunneltavaan asiaan oli oleellista ja tunnistivat itse vaikeuksia keskittyä kuuntelemiseen. Vaikeuksia oli myös puheenaiheen vaihtumisen tunnistamisessa. Tämän lisäksi taustatietojen puuttuminen puheena olevasta asiasta vaikeutti kuullun ymmärtämistä. Niillä opiskelijoilla, jotka tiesivät aiheesta entuudestaan, oli paremmat tulokset kuuntelun ymmärtämisessäkin. Vaikeuksia ymmärtämisessä tuotti myös opiskelijoiden epävarmuus vietin tarpeellisuudesta: opiskelijat eivät osanneet sanoa, oliko heidän ymmärtämästään asiasta mitään hyötyä heille ja voisivatko he sitä käyttää jossakin tilanteessa kuuntelun ulkopuolella.

Puhutulla kielellä on myös paljon erilaisia variantteja, kuten murteita ja slangeja, joiden ymmärtäminen aiheuttaa kielenoppijoille hankaluuksia (Ahola 2012: 77). Lisäksi puhujilla on erilaisia aksentteja, jotka yleensä liittyvät maantieteelliseen asuinpaikkaan. Erilaisten englannin puhevarianttien ymmärrettävyyttä suomenkielisille lukiotason englannin oppijoille tutkinut Pihko (1995: 98–99) toteaa omassa tutkimuksessaan, että puherytmi, puhenopeus, ääntäminen sekä erilaiset aksentit vaikuttavat voimakkaasti vieraan kielen kuullun ymmärtämiseen.

4 SELKOKIELISIÄ PIIRTEITÄ NELJÄSSÄ SELKOUUTISESSA

Luvussa 4.1 kuvailen, millaisia tutkimusaineistossa esiintyvät uutisjutut ovat aiheeltaan ja rakenteeltaan sekä tarkastelen niiden ymmärrettävyyteen vaikuttavia virke- ja lauserakenteita.

4.1 Virke- ja lauserakenteet

4.1.1 Uutisten aiheet ja uutisrakenne

Radiouutisella ei ole otsikkoa. Siksi sen ensimmäisen lauseen pitää ensisijaisesti vastata kysymykseen *mitä* tai *kuka*. Radiouutisessa on syytä kertoa ensin, mitä on tapahtunut, ja vasta sen jälkeen selostaa tapahtuneen syyt ja siitä koituvat seuraukset. (Bruun, Koskimies & Tervonen 1989: 187.)

Rakenneuudistukset-uutinen (liite 1) uutistyyppiltään on prosessiuutinen. Prosessi on jo kestänyt jonkun aikaa, ja siihen vaikuttavat Suomen taloudellinen menneisyys ja tulevaisuus. Tämän uutisen aiheen abstraktisuus ja aika-akseli tekevät siitä vaikeasti ymmärrettäväksi. *Rakenneuudistukset*-uutinen käsittelee ajankohtaista aihetta, eli Suomen hallituksen sopimista rakenteellisista uudistuksista. Uutinen oli se, että rakenneuudistukset tehdään, koska valtion ja kuntien täytyy säästää rahaa noin yhdeksän miljardia euroa kolmessa vuodessa. Nämä rakenneuudistukset koskevat suurinta osaa väestöstä, siksi näillä uudistuksilla on vaikutusta suomalaisten arkielämään.

Uutisteksti on rakenteeltaan selvästi uutismainen, mutta se ei täysin noudata uutistekstin rakennemallia. *Rakenneuudistukset*-uutinen koostuu kolmesta kappaleesta. Ensimmäisen kappaleen johdatuslauseessa, niin sanotussa uutiskärjessä, vastataan kyllä kysymykseen *mitä on tapahtunut*, eli kerrotaan siitä, että Suomen hallitus on päättänyt palveluja ja hallintoa koskevista uudistuksista. Toisessa kappaleessa pohditaan rakenneuudistuksista koituvia seurauksia. Ja vasta viimeisessä kolmannessa kappaleessa

kerrotaan siitä, mistä nämä rakenneuudistukset johtuvat.

Loviisan ydinvoimala -uutinen (liite 2) voidaan laskea tapahtumauutiseksi. Tässä uutisessa kysymykseen ”Mitä on tapahtunut?” vastataan, että Loviisan ydinvoimala pysäytettiin. *Loviisan ydinvoimala* -uutinen on tematiikaltaan selkeä: lauseiden teemoina ovat merkityskenttinä Loviisan ydinvoimala, ei-vaarallinen tekninen vika, sen pysäyttäminen ja uudelleen käynnistäminen.

Tässäkin radiouutisessa ensimmäinen johdatuslause ”*Loviisan toinen ydinvoimala pysäytettiin aamulla.*” toimii niin sanottuna uutisotsikkona. Tämä avauslause kertoo kuulijalle kaiken oleellisen. Siitä on jätetty pois kaikki tarpeettomat *mitä*-kysymyksen kannalta tiedot. Teksti on varsin suppea, sillä se sisältää ainoastaan neljä virkettä. Utustekstin lauseet ja virkkeet ovat lyhyitä ja yksinkertaisia, mikä tekee siitä helppoymmärrettäväksi.

Postin lakot -uutinen (liite 3) on uutistyyppiltään tapahtumauutinen. Uutisessa kerrotaan, että postin lakot loppuvat ja postikulku normalisoituu. Utusteksti on hyvin lyhyt ja rakenteeltaan tiivis informaatiopaketti, mikä saattaa vaikeuttaa uutisen sisältämän sanoman välittymistä kuuntelijalle. Teksti muodostuu pääasiassa päälauseista, eikä muita välimerkkejä kuin pistettä juuri käytetä. Koska lauseiden väliset kytkentäilmaukset puuttuvat, teksti on vaikea ymmärtää ja hankala hahmottaa, miten asiat liittyvät toisiinsa. Ensimmäisessä kappaleessa on kaksi lausetta (1), joiden välistä näyttää puuttuvan konjunktio *koska*.

- (1) Postin lakot loppuvat. Postin työntekijät ja työnantaja ovat hyväksyneet uuden palkkasopimuksen. (*Postin lakot*)

Jos lauseet olisivat yhdistetty konjunktioilla *koska*, syy-seuraussuhde tulisi selvemmäksi ja teksti olisi helpommin ymmärrettävää.

Suomalaiset turkikset -uutisen (liite 4) aiheena on suomalaisten turkisten suosio maailmalla. Suomessa taas monet vastustavat turkiksia, koska turkistarhojen eläinten

pito-olosuhteet ovat ristiriidassa eläinsuojelulain keskeisten pykäliden kanssa. Uutisen aihe on ajankohtainen, sillä Suomen hallitus suunnittelee antavansa eduskunnalle esityksen uudesta Suomen eläinsuojelulaista vuonna 2014 (Eduskunnan kirjasto 2014). Uutistyyppiltään tämä uutisjuttu on tapahtumauutinen.

Rakenteeltaan uutisteksti on selkeä. Uutinen menee suoraan asiaan, eli aiheeseen, joka käsittelee suomalaisia turkiksia. Johdantokappaleessa toimittaja antaa vastauksen kahteen uutiskysymykseen, *mitä*, eli suomalaiset turkikset ja *missä*, eli maailmalla. Sen jälkeen uutisessa syvennetään asiaa, annetaan taustatietoja tapahtuneelle, eli kerrotaan Saga Furs -yhtiön menestyksestä maailman markkinoilla, sekä käydään läpi muita yksityiskohtia, eli kerrotaan tilanteesta kotimaan markkinoilla

4.1.2 Virkkeiden pituus

Mikäli virkkeissä on keskimäärin enemmän kuin 14 sanaa, teksti tuntuu vaikealta (Wiio 1970: 164). Tutkimuskohteina olleissa uutisteksteissä yhteensä on 31 virkettä, joiden virkepituus vaihtelee 2–17 sanaa virkettä kohti. Aineiston pisin virke muodostuu 17 sanasta. Lyhimmät virkkeet ovat kahden, kolmen ja neljän sanan virkkeitä. Taulukosta 3 näkyy sanojen lukumäärä aineiston neljän uutistekstin virkeissä.

Taulukko 3. Sanojen lukumäärä uutistekstien virkeissä

Uutinen	Virkkeitä yhteensä	Pitkiä virkkeitä (yli 14 sanaa)
<i>Rakenneuudistukset</i>	11	1
<i>Loviisan ydinvoimala</i>	4	0
<i>Postin lakot</i>	6	0
<i>Suomalaiset turkikset</i>	10	0

Seuraavissa esimerkeissä 2 ja 3 on esitetty pitkä ja lyhyt virke.

- (2) Nämä rakenneuudistukset tehdään siksi, että valtion ja kuntien täytyy säästää rahaa noin yhdeksän (9) miljardia euroa kolmessa vuodessa. (*Rakenneuudistukset*)
- (3) Ammattikouluja vähennetään. (*Rakenneuudistukset*)

Esimerkin (4) virke on vaikea, koska koko 13 sanan virke on yhtä lausetta. Esimerkkilauseessa ei ole mitään tauottavaa tai ajatusta jakavaa välimerkkiä.

- (4) Lakkojen takia kirjeitä ja paketteja ei ole jaettu koteihin yhtä nopeasti kuin tavallisesti. (*Postin lakot*)

Selkokielen kriteerit virkkeiden pituuden suhteen täyttyvät lähes kaikissa uutisteksteissä. Toisaalta virkkeen pituuden vaihtelulla ei ole paljon vaikutusta ymmärrettävyyteen. Pitkät virkkeet tekevät tekstistä vaikean tuntuisen, mutta lyhyet virkkeet eivät tee siitä välttämättä helppoa (Wiio 1970: 200).

4.1.3 Lauserakenteet

Radiokielessä lauserakenteiden pitää olla selkeitä. Sivulauseiden ja lausevastikkeiden käyttö tekee sanoman sumeammaksi ja siten vaikeuttaa sen ymmärrettävyyttä. (Bruun Koskimies & Tervonen 1989: 189).

Seuraavan esimerkin (5) virke on ymmärtämisen kannalta erityisen vaikea kahdesta syystä. Ensinnäkin virke on pitkä, 13 sanaa. Toiseksi tähän esimerkkivirkkeeseen sisältyy agenttirakenne *ihmisten ja yritysten maksamat verot*, mikä tekee siitä monimutkaisemman.

- (5) Se tarkoittaa, että ihmisten ja yritysten maksamat verot eivät tulevaisuudessa riitä kaikkiin palveluihin. (*Rakenneuudistukset*)

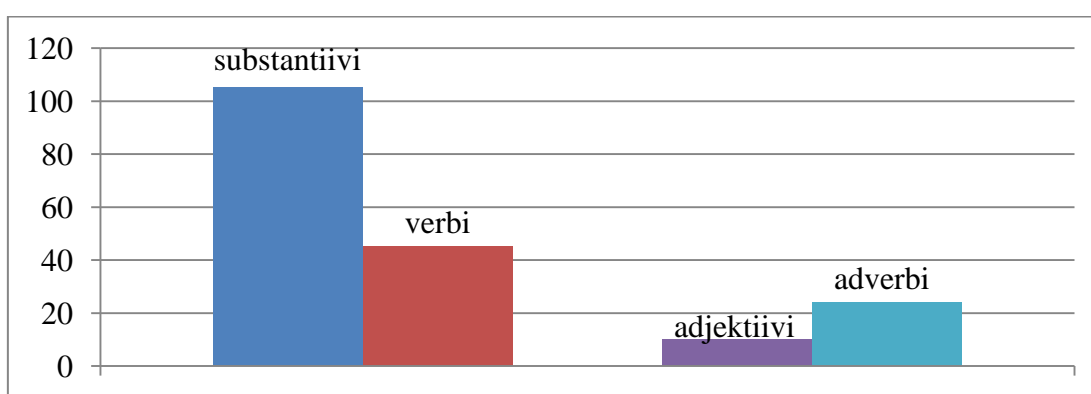
Loviisan ydinvoimala -teksti koostuu lähes pelkästään päälauseista, mikä on selkokielelle ominaista. Tekstissä on yksi päälauseesta erotettu sivulause konjunktiolla *koska* alkava sivulause (6).

- (6) Ydinvoimala pysäytettiin, koska siihen tuli tekninen vika. (*Loviisan ydinvoimala*)

Tekstin rakenne on selkeä, mutta päälausevaltaisuus aiheuttaa sen, että asioita ei kytketä toisiinsa.

4.1.4 Sanaluokat

Wiion mukaan (1970: 162, 199) yksi keskeisimmistä tekstin ymmärrettävyyteen vaikuttavista tekijöistä on ns. määresuhde. Määresuhteella tarkoitetaan adjektiivien ja adverbien lukumäärän suhdetta substantiivien ja verbien lukumäärään. Adjektiivien ja adverbien suuri lukumäärä (enemmän kuin 30 %) mutkistaa sanontaa. Aineiston uutisteksteissä on yhteensä 150 substantiivia ja verbiä sekä 34 adjektiivia ja adverbia. Alla olevasta kaaviosta 1 näkyy, että substantiiveja ja verbejä on huomattavan enemmän kuin adjektiiveja ja adverbeja.

Kaavio 1. Määresuhde uutisteksteissä

Adjektiivien ja adverbien määrä (34) suhteessa substantiivien ja verbien määrään (150) on huomattavan pieni. Noin 18 % kaikista sanoista, jotka kuuluvat näihin neljään sanaluokkaan, ovat adjektiiveja tai adverbeja. Uutistekstit ovat määresuhteen puolesta helppoja lukijoille.

4.1.5 Aktiivi- ja passiivilauseet

Uutistekstin puheenomaisuus vaatii uutistekstillä, että verbit ovat aktiivimuodossa. Passiivin käyttö hävittää uutisesta tekijän. Passiiviset ilmaisut eivät anna kuulijalle tietoa siitä, kuka on tehnyt mitä, missä ja milloin. (Bruun, Koskimies & Tervonen 1989: 192–194.)

Tutkimuskohteena olevien uutistekstien lauseista 75 % on aktiivilauseita ja 25 % passiivilauseita. Taulukosta 4 näkee, että aktiivi- ja passiivilauseiden määrät jakaantuivat niin, että eniten passiivilauseita käytettiin *Loviisan ydinvoimala* -uutisessa (60 % koko lausemäärästä) ja vähiten niitä esiintyi *Postin lakot* -uutisessa (12 % koko lausemäärästä).

Taulukko 4. Aktiivi- ja passiivilauseiden jakauma neljässä uutistekstissä

Uutinen	Lauseita yhteensä	Aktiivilauseet	Passiivilauseet
<i>Rakenneuudistukset</i>	16	12	4
<i>Loviisan ydinvoimala</i>	5	2	3
<i>Postin lakot</i>	8	7	1
<i>Suomalaiset turkikset</i>	12	10	2

Loviisan ydinvoimala -uutinen on uutislähetysten neljästä uutisesta lyhyin. Se sisältää ainoastaan viisi lausetta, joista kolme on passiivilauseita. Esimerkissä (7) on esitetty uutistekstin passiivilause.

- (7) Loviisan toinen ydinvoimala pysäytettiin aamulla.. (*Loviisan ydinvoimala*)

Suomen passiivi on persoonamuoto, sen takana on aina joku tekijä. Sen identiteetistä voidaan tarpeen mukaan päätellä kontekstista. Tällä passiivilauseella toimittaja, ilmeisesti, viittaa STUKiin eli Säteilyturvakeskukseen, joka valvoo ydinenergian käytön turvallisuutta täällä Suomessa. Passiivilauseen rakenteelle on ominaista, että subjektin paikalla on nominatiivimuotoinen objekti (*ydinvoimala*). Objektiteemaisella passiivilauseella asia esitetään siitä näkökulmasta, mitä objektitarkoitteelle tapahtuu. (ISK: § 1315, 1325.)

4.2 Sanavalinnat

Luvussa 4.2 tarkastelen tutkimusaineistossa esiintyviä uutisjuttujen ymmärrettävyyteen vaikuttavia sanavalintoja.

4.2.1 Sanojen pituus

Teksti on sitä vaikeampaa, mitä enemmän siinä on pitkiä sanoja, joiden perusmuodossa on 4 tavua tai sitä enemmän. Useimmista lukijoista teksti tuntuu vaikealta, jos tekstissä on enemmän kuin 21 % pitkiä sanoja. (Wiio 1970: 171, 199.) Vaikka Wiio laskee pitkäksi sanaksi sanan, jossa sanakirjan mukaisessa perusmuodossa on 4 tai enemmän tavua, päätin valita esimerkeiksi myös sellaiset pitkät sanat, joiden pituus johtuu useammasta päätteestä. Tarkastelen niitä siinä muodossa kuin ne esiintyvät teksteissä. Maahanmuuttajan voi olla vaikea ymmärtää sanan *äidillensääkään*, vaikka sen perusmuodossa on vain kaksi tavua. Se, että suomen kielen sanat usein ovat pitkiä, selittyy sillä, että suomi on niin sanottu agglutinoiva, eli jatkomuotoinen kieli.

Neljässä uutistekstissä on yhteensä 238 sanaa, joista 64 (27 %) on pitkiä. Tutkimuskohteena olevissa uutisteksteissä esiintyvien pitkien sanojen lukumäärä on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5. Pitkien sanojen lukumäärä uutisteksteissä

Uutinen	Sanoja yhteensä	Pitkiä sanoja (vähintään 4 tavua taivutusmuodossa)	Pitkiä sanoja (vähintään 4 tavua perusmuodossa)
<i>Rakennemuutokset</i>	93	26	9
<i>Loviisan ydinvoimala</i>	21	5	2
<i>Postin lakot</i>	54	14	11
<i>Suomalaiset turkikset</i>	70	19	9
YHTEENSÄ	238	64	31

Rakennemuutokset-uutisessa on selkotehtiksi melko paljon pitkiä sanoja. Uutistekstin 93 sanasta 26 on pitkiä. Sanoja, jotka ovat pitkiä perusmuodossakin, *hallitusuutisessa* on 9: *rakennemuutos*, *esimerkki*, *laitoshoito*, *päivähoitomaksu*, *kotihoidontuki*, *ammattikoulu*, *suomalainen*, *kestävyysvaje* sekä *tulevaisuus*. Lukuun ottamatta *suomalainen*- ja *tulevaisuus*-sanoja, nämä kaikki pitkät sanat ovat yhdyssanoja.

Loviisan ydinvoimala -uutisessa on yhteensä 21 sanaa. Niistä 5 on pitkiä, yli 4 tavua sisältäviä sanoja: *ydinvoimala*, *pysäytettiin*, *vaarallinen käynnistetään* sekä *maanantaina*. Sanat *ydinvoimala* ja *vaarallinen* ovat pitkiä myös perusmuodossa. *Ydinvoimala* on yhdyssana. Sana *vaarallinen* on johtimen *-llinen* sisältävä adjektiivi, jonka kantasanana on *vaara*-substantiivi (ISK 2005: § 276).

Postin lakot -uutisen 54 sanasta 14 on pitkiä. Uutistekstin 14 pitkistä sanasta 11 sanaa on pitkiä perusmuodossa: *työntekijä*, *työnantaja*, *palkkasopimus*, *hyväksyä*, *nopeasti*, *tavallisesti*, *kirjeruuhka*, *pakettiruuhka*, *tyytyväinen*, *joulukortti* sekä *joulupaketti*. Tässäkin uutisessa suurin osa pitkiä sanoja koostuu yhdyssanoista. Adverbit *nopeasti* ja *tavallisesti* ovat tavan adverbejä. Niiden johdin *-sti* liittyy yleisimmin adjektiiveihin. (ISK 2005: § 373.) *Nopeasti*-adverbin kantasanana on adjektiivi *nopea* ja *tavallisesti*-adverbin kantasanana on adjektiivi *tavallinen*. Tavan adverbit ilmaisevat, millä tavoin jokin tapahtuu tai on olemassa (ISK 2005: § 653.)

Suomalaiset turkikset -uutistekstissä on yhteensä 70 sanaa, joista neljän tai useamman tavun sisältäviä sanoja on 19. Pitkiä sanoja, jotka sisältävät perusmuodossakin neljä tai enemmän tavua, tekstissä on 9: *suomalainen, ketunnahka, esimerkki, Fendi-muotitalo, Chanel-muotitalo, Prada-muotitalo, Saga Furs -yhtiö, muotilehti* sekä *turkiseläin*. Lukuun ottamatta *suomalainen*-sanaa muut sanat ovat yhdyssanoja.

Fendi-muotitalo, Chanel-muotitalo, Prada-muotitalo sekä *Saga Furs -yhtiö* ovat erisnimiä. *Fendi, Chanel* ja *Prada* ovat kansainväliset tunnettujen muotimerkkien nimet, jotka ovat yleisiä muotimaailmassa.

4.2.2 Sanojen yleisyys

Wiion mukaan vaikeat sanat ovat merkittävin luettavuus- ja ymmärrettävyystekijä (Wiio 1970: 162). Selkoutusten kirjoittajalle tarkoitetuissa ohjeissa (YLE 2014a) mainitaan, että A2 tasolla oleva maahanmuuttajayleisö hallitsee noin 1000 yleisintä sanaa ja edistyneempi (B1) kohdeyleisö noin 1000–2500 yleisintä sanaa.

Seuraavaksi esittelen suomen kielen sanojen yleisyyttä ja esiintymistiheyttä eli frekvenssiä. Suomen kielen taajuussanasto sisältää sanojen käytön taajuustietoja kaunokirjallisuuden kielestä, radiokielestä, lehtikielestä ja tieto-kirjallisuuden kielestä. Sadasta ensimmäisestä sanasta verbejä on eniten eli tasan neljännes. Yleisin verbi on *olla* (sijaluvulla 1), jonka valta-asemaan vaikuttaa *olla*-verbin käyttö aikamuotojen apuverbinä. Toiseksi eniten sadan yleisimmän sanan joukossa on pronomineja. Yleisin pronomini on puheena olevaan asiaan, esineeseen viittaava demonstratiivinen pronomini *se* (sijaluvulla 3). Seuraavaksi yleisin sanaluokka on adverbit. Tavallisin on *niin*-adverbi (sijaluvulla 12), jolla on hyvin laaja ja monimerkityksinen käyttö. Ensimmäinen substantiivi *aika* on yhteisluettelossa sijalla 20. Yleisin adjektiivi *suuri* on sijalla 22. (Saukkonen, Haipus, Niemikorpi & Sulkala 1979: 7–10.)

Uutisten 238 sanasta 21 sanan frekvenssi vaihtelee 1000 ja 2500 välillä, minkä lisäksi tekstissä on 13 sanaa, joiden järjestysnumero on yli 2500.

Uutisteksteistä löytyy myös viisi sanaa, jotka eivät esiinny lainkaan Suomen kielen taajuussanastossa: *rakenneuudistukset*, *euro*, *päivähoitomaksut*, *kodinhoitotuki* sekä *kestävyyssvaje*. Nämä sanat voivat olla suhteellisen uusia suomen kielessä tai ne eivät vielä ole jääneet kieleen.

Kielitoimiston sanakirjasta sanalle *rakenneuudistus* (8) ei ole löytynyt määritelmää. Vuonna 2013 Kotimaisten kielten keskuksen sanatietokantaan on poimittu sana *rakennepaketti*. *Rakennepaketti* tarkoittaa hallituksen rakennepoliittista ohjelmaa, joka tähtää yhteiskunnan palvelurakenteiden (käytännössä esim. vanhustenhoidon) muuttamiseen niin, että julkiset menot supistuvat (Kotus 2014). Voidaan sanoa, että sanat *rakenneuudistus* ja *rakennepaketti* ovat merkitykseltään läheisiä.

- (8) Nämä rakenneuudistukset tehdään siksi, että valtion ja kuntien täytyy säästää rahaa noin yhdeksän (9) miljardia euroa kolmessa vuodessa. (*Rakenneuudistukset*)

Samassa esimerkkipätkässä esiintyvälle *euro*-sanalle ei löydy taajuussanastosta merkintää. *Euro*-sana ei ole kuulunut taajuussanastossa käytettyihin tietoihin luvulta 1960, koska *euro* otettiin Suomessa käyttöön vasta 1.1.1999. Tähän asti Suomen rahayksikkönä oli *markka*, jonka frekvenssi taajuussanaston mukaan on 269. Voidaan siis olettaa, että nykyään *eurokin* kuuluu yleisimpien sanojen joukkoon.

Taajuussanastosta ei löydy sanoja *päivähoitomaksu* ja *kodinhoitotuki* (9).

- (9) Joidenkin lasten päivähoitomaksut nousevat ja lasten kotihoidontuki muuttuu. (*Rakenneuudistukset*)

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nämä sanat olisivat harvinaisia. Lukijoille, joilla on lapsia, sanojen *päivähoitomaksu* ja *kodinhoitotuki* pitäisi olla tuttuja. Taajuussanaston tiedot perustuvat 1960-luvulta kerättyyn aineistoon. Suomen ensimmäinen päivähoitolaki astui voimaan vasta vuonna 1973 ja vuonna 1985 säädettiin laki kotihoidon tuesta (Välimäki & Rauhala, 2000: 398).

Myöskään esimerkkilauseen (10) sana *kestävyyssvaje* ei kuulu taajuussanastoon.

- (10) Hallituksen mukaan Suomen valtion ja kuntien taloudessa on *kestävyyssvaje*. (*Rakenneuudistukset*)

Ylen lukijoiden äänestyksessä sana *kestävyyssvaje* on yltänyt kolmannelle sijalle (YLE 2014b). Kielitoimiston sanakirjan mukaan *kestävyyssvaje* tarkoittaa rahamäärää, joka tarvitaan julkisen talouden tasapainottamiseen pitkällä aikavälillä (KS s.v. *kestävyyssvaje*).

4.3 Yhteenveto

Tässä luvussa kuvailin neljän uutistekstin aiheita ja uutisrakennetta sekä tarkastelin niiden selkokielisiä piirteitä. Aiheiltaan uutiset ovat ajankohtaisia ja monipuolisia. Kaikki neljä uutistekstiä noudattaa pääosin uutisrakennetta. Lukuun ottamatta yhtä pitkää, 17 sanan sisältävää virkettä, uutisjuttujen muut virkkeet ovat lyhyitä. Lauserakenteeltaan uutistekstit ovat selkeitä, sillä ne sisältävät pääosin yksinkertaisia lauseita. Adjektiivien ja adverbiien määrä on suhteellisen pieni suhteessa substantiivien ja verbien määrään. Aktiivilauseita on käytetty uutisteksteissä enemmän kuin passiivilauseita. Nämä uutistekstit voidaan sanoa selkokielisiksi, sillä virke- ja lauserakenteiden tasolla niissä toteutuvat lähes kaikki selkokielen periaatteet.

Sanavalintojen tarkastelussa kävi ilmi, että uutisteksteissä on käytetty suhteellisen paljon pitkiä sanoja, joista suurin osa on kuitenkin yhdyssanoja. Frekvenssiltään lähes kaikki uutisjuttujen sanat ovat yleisiä ja kuuluvat 2500 suomen kielen yleisimpiin sanojen joukkoon. Nämä neljä uutistekstiä voidaan sanoa helppoymmärrettäviksi, sillä sanavalintojen tasolla ne pääosin noudattavat helpon kielen periaatteita.

5 KUULLUN YMMÄRTÄMINEN SELKOUUTISISSA

Tässä luvussa tarkastelen, miten kielenoppimisen alkuvaiheessa maahanmuuttajat ymmärtävät ”helppoina” pidettyjä selkouutisia. Kuullun ymmärtämistä testasin kuullun ymmärtämistehtävien ja haastattelun avulla. Informanteina toimi 12 venäjänkielistä maahanmuuttajaa, joiden suomen kielen taitotaso vaihteli A2 ja B1 välillä. Kaikki informantit olivat naisia. Kuullun ymmärtämisen testaaminen tapahtui yksilö- tai ryhmätestaustilanteessa. Informantit saivat ensin kuunnella uutisen ja sen jälkeen vastata kuullun ymmärtämistehtäviin. Koska testauksen tavoitteena ei ollut suomen kielen tuottamistaitojen testaaminen, niin kuullun ymmärtämiskysymyksiin informantit saivat vastata joko suomen tai venäjän kielellä. Testauksen jälkeen pidin yksilöhaastattelut. Haastatteluiden tavoitteena oli selvittää miten maahanmuuttajakuulijat olivat ymmärtäneet kuullut uutiset: mitkä seikat olivat helpottaneet tai vaikeuttaneet ymmärtämistä, sekä mitkä asiat olisivat auttaneet kuulijoiden ymmärtämisessään.

5.1 Kuullunymmärtämisen tehtävien tulokset

5.1.1 Rakenneuudistukset

Ensimmäiseksi *Rakenneuudistukset*-uutista koskevaksi kysymykseksi valitsin avoimen kysymyksen ”*Mistä uutinen kertoo?*”. Tällä kysymyksellä halusin varmistaa, että informantit ymmärsivät uutisen kokonaisuudessaan. Kolme informanttia vastasi tähän kysymykseen täysin oikein. Laskin vastauksen täysin oikeaksi, jos informantti mainitsi vastauksessa ainakin *rakenneuudistukset*-sanana. Vastauksiksi tulivat esimerkiksi seuraavat asiat: *Suomen hallitus on sopinut rakenneuudistuksista, kolmessa vuodessa pitää säästää rahaa noin 9 miljardia euroa, valtion ja kuntien pitää säästää, ammattikouluja vähennetään*. Viisi informanttia vastasi ensimmäiseen kysymykseen osittain oikein. Heidän vastauksissaan ei mainita *rakenneuudistuksista* mitään, vaan kerrotaan esimerkiksi *Suomen politiikasta, säästämisestä, hallituksen ehdotuksista*

säästää rahaa ja veroista. Kolme informanttia vastasi kysymykseen väärin. Heidän vastauksistaan ilmenivät seuraavat asiat: *uutinen kertoo Suomesta, kolmesta vuodesta, 9 miljardista euroa.* Yksi testattava ei vastannut tähän kysymykseen.

Toisena kysymyksenä oli ”*Mitkä asiat muuttuvat uutisen mukaan? Kerro mahdollisimman monta asiaa.*” Laskin vastauksen täysin oikeaksi, jos vastaaja mainitsi ainakin viisi asiaa. Tähän kysymykseen täysin oikein vastasi seitsemän informanttia. Vastaukset olivat seuraavia: *eläkeikä nousee, ammattikouluja, vanhainkotiä kirjastoja ja työttömyyttä vähennetään, päivähoitomaksut ja kotihoidontuki muuttuu.* Osittain oikeiksi laskin sellaiset informanttien vastaukset, joissa on mainittu yhdestä neljään asiaa. Niitä vastauksia oli yksi, jossa informantti mainitsi, että *työttömyyttä vähennetään.* Kolme informanttia vastasi tähän toiseen kysymykseen väärin. Vastaukset olivat seuraavanlaisia: *9 miljardia euroa menee vanhainkotiin ja päiväkotiin, koulua voidaan käydä 17 vuoteen asti sekä päivähoito maksu ja verot ovat nousseet.* Yksi informanteista jätti kysymyskohdan tyhjäksi.

Kolmanteen kysymykseen ”*Miksi palveluja pitää lopettaa ja maksuja sekä veroja nostaa?*” täysin oikein vastasi seitsemän informanttia. He vastasivat esimerkiksi seuraavasti: *veroja ei riitä tulevaisuudessa, pitää säästää rahaa 9 miljardia euroa, rahaa ei riitä, sekä rahaa, jota maksaa yrittäjä ei riitä.* Muut viisi informanttia eivät vastanneet tähän kysymykseen.

Kuullun ymmärtämistehtävien tulosten perusteella 12 informantista ainoastaan kolme ymmärsi *Rakenneuudistukset*-uutisen täysin oikein. He mainitsivat jokaisessa vastauksessaan kaikki tarvittavat asiat. Osittain oikein tämän uutisen ymmärsi neljä testattavaa maahanmuuttajaa. He vastasivat oikein toiseen ja kolmanteen kysymykseen, mutta he eivät osanneet hahmottaa uutista kokonaisuudessaan. Yhteenvetona voidaan todeta, että *Rakenneuudistukset*-uutinen oli maahanmuuttajakuulijoille ymmärrettävyydeltään vaikea.

5.1.2 Loviisan ydinvoimala

Loviisan ydinvoimala -uutiseen liittyviin kuullun ymmärtämistehtäviin kuului kolme kysymystä: ”*Mistä uutinen kertoo? Miksi asia on tapahtunut? sekä Jatkuuko asia?*” Kaikki 12 informanttia vastasivat näihin kolmeen kysymykseen täysin oikein. Jokainen testattava vastasi ensimmäiseen kysymykseen seuraavasti: *Loviisan toinen ydinvoimala pysäytettiin aamulla*. Toiseen kysymykseen vastauksiksi tulivat seuraavat: *tekninen vika ja vika ei ole vaarallinen*. Viimeiseen kysymykseen oli vastattu myös, että *Loviisan voimala käynnistetään uudelleen maanantaina*.

Kuullun ymmärtämistehtävien vastausten perusteella voidaan todeta, että kaikki 12 testattavaa maahanmuuttajaa ymmärsivät tämän uutisen oikein. *Loviisan ydinvoimala* - uutisen kuullun ymmärtämistehtävien tulosten tarkastuksen aikana yllätyksellistä oli se, että kaikkien informanttien vastaukset olivat identtisiä uutispuheen kanssa.

5.1.3 Postin lakot

Ensimmäisellä ”*Mistä uutinen kertoo?*” -kysymyksellä halusin tarkistaa sen, miten kuulijat ovat ymmärtäneet uutisen pääkohdat. Täysin oikeiksi vastauksiksi laskin vain sellaiset vastaukset, joissa ainakin seuraavat asiat kävivät ilmi: postin lakkojen loppuminen, postin työntekijöiden ja työnantajan uusi palkkasopimus ja joulunaika. Tähän kysymykseen täysin oikein vastasi yksi informantti. 12 testattavasta kymmenen ymmärsi uutisen pääkohdat osittain. He vastasivat, että *postilakot loppuvat*. Heidän muissa vastauksissaan näkyivät seuraavat asiat: *työntekijät saavat hyvän palkan, postin työntekijät ja työnantajat ovat sopineet uudesta sopimuksesta*. Yksi informantti vastasi ensimmäiseen kysymykseen väärin. Hän kertoi, että uutisessa puhutaan *työstä ja posteljoonien elämästä*.

Muut kuullun ymmärtämistehtävän kysymykset liittyivät muihin uutistekstin kappaleisiin ja edellyttivät uutisjutun yksityiskohtien ymmärtämistä. Toiseen kysymykseen ”*Miksi postin lakot loppuvat?*” oikein vastasi viisi informanttia. Syyksi lakkojen loppumiselle he ilmoittivat *sopimisen uudesta palkkasopimuksesta*. Yksi

informantti vastasi, että *työnantajat ja työntekijät haluavat uuden palkan*. Kuusi vastaajista jätti tähän kysymykseen vastaamatta.

Kolmas kysymys oli seuraava: *”Minkälaisia ja missä lakot olivat?”*. Täysin oikeiksi laskin sellaiset vastaukset, joista ilmeni, että lakot olivat lyhyitä ja niitä oli järjestetty eri puolilla maata. Kaksi informanttia ymmärsi tämän uutisoston oikein ja he vastasivat tähän kysymykseen seuraavasti: *ovat järjestäneet lyhyitä lakkoja ja eri puolilla maata*. Osittain oikein vastasi kolme informanttia, jotka mainitsivat vain yhden asian. Heidän vastauksensa olivat seuraavat: *lyhyitä lakkoja oli postissa, lakot olivat erilaisissa kaupungeissa sekä eri puolilla Suomea*. Kaksi informanttia vastasi tähän kysymykseen väärin. He kirjoittivat vastaukset: *lakossa oli puoli Suomea ja lakkojen takia kirjeitä ja paketteja ei ole jaettu jouluna koteihin*. Viisi informanttia jätti kokonaan vastaamatta tähän kysymykseen.

Neljänneksi kysymykseksi oli laadittu kysymys *”Kuinka kauan aikaa lakko vaikuttaa?”*. Kahdeksan informanttia ymmärsi tämän osan uutisesta täysin oikein ja ilmoitti, että *päästää eroon ehkä ensi viikon aikana, posti saapuu ajoissa koteihin ensi viikon aikana, ensi viikolla*. Kaksi informanttia antoi väärän vastauksen ja he kirjoittivat, että *lakko loppuu ennen kun joulua alkaa sekä lakko loppuu jouluun mennessä*. Muut kaksi testattavaa jättivät vastaamatta neljänteen kysymykseen.

Viides kysymys *”Miten lakko vaikuttaa?”* vaati informanttien päättelykykyjään ja oikeiksi laskin vastaukset, joissa oli ilmoitettu postikulun viivästymisestä. Tähän kysymykseen oikein vastasi kaksi informanttia. Heidän vastauksensa olivat seuraavat: *kirjeet ja paketit eivät saavu ajoissa sekä kirjeet ja paketit eivät saavu yhtä nopeasti kuin tavallisesti*, Kuusi informanttia ei osannut päätellä oikein ja he vastasivat seuraavasti: *koska ennen joulua on paljon paketteja ja kirjeitä, lakko loppuu ennen joulua, jouluaika ja paljon paketteja, ennen kun joulua alkaa ja kortin ja paketin jakelu alkaa, joulukorttien ja pakettien jakelu alkaa sekä posti on tyytyväinen, koska se loppuu ennen joulua*. Muut neljä vastaajaa jättivät tähän kysymykseen vastaamatta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että *Postin lakot* -uutista oli suhteellisen vaikea ymmärtää. Yli puolet informanteista eivät osanneet löytää syytä lakkojen loppumiselle. Suurin osa vastaajista ei osannut selittää lakkojen vaikutuksia postikulkuun.

5.1.4 Suomalaiset turkikset

Suomalaiset turkikset -uutiseen liittyvät kuullun ymmärtämistehtävät koostuivat neljästä kysymyksestä: ”*Mistä uutinen kertoo?*”, ”*Mitä Saga Furs -yhtiö myy?*”, ”*Minne ja kuinka paljon Saga Furs -yhtiö myy?*” sekä ”*Ovatko turkikset Suomessa suosittuja?*”. Ensimmäiseen avoimeen, kuulijoiden uutisen kokonaisuuden hahmottamista vaativaan kysymykseen kaikki 12 informanttia vastasivat täysin oikein. Vastauksissaan informantit mainitsivat seuraavat asiat: *Suomen turkikset menevät hyvin kaupaksi maailmalla, suomalaiset turkikset ovat suosiossa maailmalla, uutinen kertoo turkismuodista, korkeista hinnoista, muotitalot käyttävät suomalaisia turkiksia, turkismyynnistä ulkomaille.*

Vastaukset seuraaviin kuullun ymmärtämiskysymyksiin vaativat informanteilta syvällisempää ja yksityiskohtaisempaa uutisen ymmärtämistä ja käsitelivät Saga Furs -yhtiön toimintaa ja turkisten tilannekatsausta kotimaisilla markkinoilla. Kysymykseen kaksi ”*Mitä Saga Furs -yhtiö myy?*” täysin oikein vastasi kahdeksan informanttia, jotka antoivat seuraavat vastaukset: *Saga Furs -yhtiö myy turkiksia, Saga Furs -yhtiö myy ulkomaille turkiksia ja ketunnahkoja, suomalaisia turkiksia varsinkin ketunnahkoja, suomalaisia turkiksia 500 miljoonalla eurolla, Saga Furs -yhtiö myy Fendi-, Chanel- ja Prada-muotitaloille suomalaisia ketunnahkoja.* Neljä muuta informanttia kirjoitti vastauksiksi, että *Saga Furs -yhtiö myy ketunturkkeja sekä suomalaisia ketunturkkeja.*

Kolmanteen kysymykseen ”*Minne ja kuinka paljon Saga Furs -yhtiö myy?*” kahdeksan informanttia vastasi täysin oikein ja mainitsi ainakin kaksi asiaa. Heidän vastauksensa olivat seuraavat: *viime vuonna Venäjä, Eurooppa ja Kiina ostivat turkiksia 500 miljoonalla eurolla, Saga Furs -yhtiö myy turkiksia 500 miljoonalla eurolla, Venäjälle, Kiinaan ja Eurooppaan, 500 miljoonalla eurolla, Italia ostaa enemmän kuin jotkut muut maat, hyvä bisnes sekä muotitalot ostavat suomalaisia turkiksia.* Kolme informanttia

mainitsi vastauksessaan vain yhden asian, joko maat, mihin on myyty turkiksia (*Eurooppa, Venäjä, Kiina ja Italia*), tai summan (*500 miljoonaa euroa*). Yksi testaaajista ymmärsi uutisen väärin ja vastasi, että *Italia ostaa suomalaisia turkkeja Venäjältä, Kiinasta ja Euroopasta*.

Vastauksia neljanteen kysymykseen ”*Ovatko turkikset Suomessa suosittuja?*” oli vaikeaa arvioida. Täysin oikein tähän kysymykseen vastasi kaksi informanttija, jotka kirjoittivat, että *turkikset eivät kiinnosta suomalaisia sekä suomalaiset eivät hyväksy turkismuotia*. Yksi informantti jätti tähän kysymykseen vastaamatta. Muilta yhdeksältä informantilta tuli erilaisia vastauksia, esimerkiksi *turkit eivät ole suosiossa, Suomessa turkikset eivät kiinnosta ihmisiä, koska turkikset asuvat pienissä taloissa, Suomessa turkikset eivät kiinnosta suomalaisia, koska turkikset asuvat Turkissa sekä turkkilaiset eläimet eivät kiinnosta suomalaisia*.

Kuullun ymmärtämisen tehtävien tulosten perusteella voidaan todeta, että *Suomalaiset turkikset* -uutinen oli helpoin. Lähes kaikki informantit ymmärsivät uutisen pääpiirteitä. Eniten hankaluuksia tuotti viimeinen kysymys, jossa piti pohtia turkisten suosiossa Suomessa.

5.2 Ymmärtämistä helpottaneet ja vaikeuttaneet seikat

Haastattelutulosten perusteella tein koonnin seikoista, jotka informanttien mielestään vaikuttavat radiouutisten ymmärtämiseen. Haastatteluista kävi ilmi, että vaikka haastateltavat osasivat vastata kuullun ymmärtämistehtäviin suurimmalta osin oikein, eivät he kuitenkin ymmärtäneet uutisten sisältöä kokonaan. Osa vastaajista piti kuuntelun tempoa liian hitaana. Heidän mielestään toimittajan puhe oli sen verran hidasta, että he pystyivät rauhassa kirjoittamaan vastauksia ymmärtämättä uutisen aihetta.

5.2.1 Kuullun ymmärtämistä helpottaneet seikat

Haastatteluista kävi ilmi, että tasaluvut, lyhyet lauseet, tutut sanat, erisnimet sekä *Suomalaiset turkikset* -uutisen tuttu aihe ovat informanttien mielestään keskeisiä, kuullun ymmärtämistä helpottaneita tekijöitä. Suomen kielen oppijan ymmärtämistä helpottavat yleisen ja tutun sanaston käyttö sekä yksinkertaiset lauserakenteet. Myös taitotasokuvauksista (ks. taulukko 1) käy ilmi, että maahanmuuttajataustaisten informanttien mainitsemat ymmärtämistä helpottavat seikat, kuten esimerkiksi tutut sanat ja tuttu aihe kuuluvat A2 ja B1-taitotasokuvauksiin. Olen koonnut taulukkoon 6 kuultujen uutisten ymmärtämistä helpottaneet seikat.

Taulukko 6. Kuullun ymmärtämistä helpottaneet seikat

Uutinen	Ymmärtämistä helpottaneet seikat
<i>Rakenneuudistukset</i>	– lukusanat
<i>Loviisan ydinvoimala</i>	– lyhyet lauseet – tutut sanat
<i>Postin lakot</i>	– ajankohta (joulu)
<i>Suomalaiset turkikset</i>	– aihe – erisnimet – lukusanat

Kaikki informantit mainitsivat, että *Rakenneuudistukset*- ja *Suomalaiset turkikset* - uutisissa esiintyneet tasaluvut *9 miljardia* ja *500 miljoonaa* ovat helpottaneet heidän ymmärtämistään. Jos esimerkiksi *Rakenneuudistukset*-uutisessa olisi käytetty tasaluvun (9 miljardia) sijaan paljon pidempi tarkkaa luku, esimerkiksi 8 560 437 999 euroa, olisi

se uutinen ollut ymmärtämisen kannalta paljon vaikeampaa, eikä valtaosa luulijoista olisi muistanut paljoakaan.

Toiseksi ymmärtämistä helpottaneeksi seikaksi haastateltavat esittivät sen, että *Loviisan ydinvoimala* -uutisessa käytetyt lauseet olivat lyhyitä. Tekstissä käytettyjen lyhyiden lauseiden runsaus on tyypillistä helpolle kielelle. Radiouutisessa lauseiden on oltava lyhyitä, sillä lyhyet ja siten yksinkertaiset lauseet ovat helpompia kuunnella ja ymmärtää (Kahila 1979: 45). Pitkät ja monimutkaiset lauseet vaikeuttavat kuulijoiden ymmärtämistä. *Loviisan ydinvoimala* -uutisteksti koostuu ainoastaan neljästä virkkeestä, joista kolme virkettä on yksilauseisia. Myös uutisessa esiintyvät sanat olivat informanttien arkielämästään tuttuja ja konkreettisia: *tekninen*, *vaarallinen*, *maanantaina*. Tuttujen sanojen runsauden ansiosta informanteille syntyi sellainen vaikutelma, että uutista oli helppo ymmärtää.

Suomalaiset turkikset -uutinen oli ymmärtämisen kannalta helpoin kaikista neljästä uutisesta. Tässä uutisessa oli kaikkein eniten tuttuja sanoja. Myös muotitalojen nimet olivat informantteille entuudestaan tuttuja. Se, että kaikki 12 informanttia oli venäläisiä naisia, selittää sen, että *Suomalaiset turkikset* -uutinen ei ole tuottanut isoja ymmärtämisvaikeuksia. Venäjällä on kylmä ilmasto, ja turkis on ollut aina arvostettu materiaali. Turkki on perinteisesti ollut Venäjällä lähes jokaisen ihmisen vaatekaapin pakollinen asuste.

5.2.2 Kuullun ymmärtämistä vaikeuttaneet seikat

Haastatteluista kävi ilmi, että uutisten aiheet, *Loviisan ydinvoimala* -uutisen lyhyys, pitkät tai tuntemattomat sanat, pitkät lauseet sekä äänteellisesti samankaltaiset, mutta merkitykseltään erilaiset *turkki*- ja *turkis* -sanat voivat vaikeuttaa radiouutistekstien ymmärtämistä. Sekä pitkät virkkeet että lyhyet päälauseet tekevät tekstistä vaikeaselkoisen. Myös *Postin lakot* -uutisen kohdalla informanteille jäi epäselväksi syy lakkojen lopettamiselle. Konjunktion *koska* puuttuminen vaikeutti lauseiden ”*Postin lakot loppuvat.*” ja ”*Postin työntekijät ja työnantaja ovat hyväksyneet uuden*

palkkasopimuksen.” suhteiden ymmärtämistä. Taulukosta 7 näkyy seikat, jotka ovat vaikeuttaneet informanttien ymmärtämistä.

Taulukko 7. Kuullun ymmärtämistä vaikeuttaneet seikat

Uutinen	Ymmärtämistä vaikeuttaneet seikat
<i>Rakenneuudistukset</i>	<ul style="list-style-type: none"> – uutisen aihe – pitkät sanat – tuntemattomat sanat – pitkät lauseet
<i>Loviisan ydinvoimala</i>	<ul style="list-style-type: none"> – uutisen pituus (liian lyhyt) – molemmat avainsanat (Loviisa, ydinvoimala) ovat tuntemattomia
<i>Postin lakot</i>	<ul style="list-style-type: none"> – avainsana (lakko) tuntematon – syy-seuraus-suhde (miksi lakot loppuivat?) – paljon aikamuotoja
<i>Suomalaiset turkikset</i>	<ul style="list-style-type: none"> – tuntemattomat sanat – turkis / turkki

Haastatteluiden perusteella *Rakenneuudistukset*-uutinen oli vaikea kaikille haastateltaville. Vastauksista kävi ilmi muun muassa, että politiikka ja yhteiskunta eivät kiinnosta venäläisiä naisia. Uutinen käsitteli ainoastaan Suomen taloudellista tilannetta, eivätkä testattavat olleet kuulleet siitä mistä muualta. Kuunneltavan tekstin aiheen tuntemattomuus vaikeuttaa Aholan (2012: 73) mukaan kuullun ymmärtämistä. Toiseksi syyksi, joka vaikeutti informanttien ymmärtämistä, he ilmoittivat sen, että uutisessa oli paljon pitkiä tai tuntemattomia sanoja. Kaikille haastateltaville tuntemattomia olivat seuraavat sanat: *rakenneuudistukset*, *kestävyysvaje*. Tämän lisäksi haastattelutilanteessa kaksi informanttia ilmoitti, että sana *kotihoidontuki* oli heille tuntematon.

Myös pitkät lauseet ovat vaikeuttaneet informanttien kuullun ymmärtämistä. Aholan (2012: 76–77) mukaan mitä monimutkaisempi lause on, sitä enemmän lauseen prosessointi hidastuu. Kuulija pystyy palauttamaan mieleensä nimenomaan propositioita, eikä tarkkoja lauseita, sillä sanatarkat muodot pysyvät muistissa vain vähän aikaa. Lyhytkestoinen muisti Tamberlin (2000:107) mukaan sisältää noin 6 sanaa kerrallaan. Tämän takia kuulija ei pysty muistamaan täydellisesti pitkiä lauseita.

Loviisan ydinvoimala -uutisesta informantit ymmärsivät sen, että *jossain on tekninen vika* ja se *vika ei ole vaarallinen*. Tämän uutisen aiheena oleva *Loviisan ydinvoimala* oli haastateltaville täysin tuntematon asia. Haastattelutilanteessa kolme testattavaa päätteli, että *Loviisa voi olla jokin naisnimi*, ja näin olleen he olivat hämillään siitä, *miten naista voidaan pysäyttää teknisen vian takia ja käynnistää uudelleen maanantaina*. Jos kuuntelijan maailmantieto poikkeaa kuunneltavan tekstin aiheesta tai kuuntelijalla ei ole aiheesta lainkaan varhaisempaa tietämystään ymmärtämisvaikeudet eivät välttämättä johdu kielellisistä vaikeuksista vaan erilaisesta merkityksen ymmärtämisestä (Ahola 2012: 73). Seikoiksi, jotka vaikeuttivat informanttien ymmärtämistä, he mainitsivat myös uutisen lyhyden. Heidän sanojensa mukaan he eivät vielä ehtineet valmistautua kuuntelemiseen kun uutinen oli jo ohi. Myös otsikon puuttumisen ja tuntemattomat sanat (*Loviisa* ja *ydinvoimala*) ovat vaikeuttaneet ymmärtämistä.

Haastattelujen perusteella *Postin lakot* -uutinen oli vaikea kaikille 12 informantille. Suurin osa testattavista ei tiennyt, mitä sana *lakko* tarkoittaa. Yksi informantti päätteli, että *lakoilla* tarkoitetaan marjoja, eikä siten ymmärtänyt, mitä yhteistä *postilla*, *työnantajilla*, *työntekijöillä*, *lakoilla* (marjoilla) ja *palkkasopimuksella* on. Kahdelle testattavalle sana *lakko* oli tuttu, mutta he eivät osanneet perustella, miksi nämä *lakot* loppuvat. Muita tuntemattomia sanoja olivat seuraavat sanat: *palkkasopimuksen*, *eri puolilla maata*, *ei ole jaettu*, *pakettiruuhista*, *ehkä*, *eroon* sekä *jakelu*. Informantit eivät myös osanneet selittää, miten yhdistää *ensi viikon aikana* ja *ennen kuin joulukorttien ja -pakettien jakelu alkaa*.

Suomalaiset turkikset -uutisessa muutama asia tuotti informanteille ymmärtämisvaikeuksia. Tuntemattomia sanoja ja ilmauksia oli: *ketunnahkoja*, *ei*

kouluteta, vastustavat, turkiseläimet kasvavat pienissä häkeissä, alalle ei kouluteta ihmisiä, sekä menevät hyvin kaupaksi maailmalle. Yksi informantti ymmärsi lauseen ”*Eniten nahkoja viedään Venäjälle.*” siten, että *turkkeja ostetaan Venäjältä.* *Turkiseläimet* -sanon yksi testattava yhdisti eläimiin, jotka *asuvat Turkissa.* Seitsemän informanttia eivät hahmottaneet mitään äänteellistä eroa *turkis-* ja *turkki* -sanojen välillä.

Haastattelutilanteessa eräs informantti kertoi siitä, miksi hän jätti kysymykset *Rakenneuudistukset*-uutisesta vastaamatta. Se, että politiikka ja yhteiskunta eivät häntä kiinnosta eikä hän tunne tämänaiheista sanastoa, aiheutti hänelle heti uutisen alussa ymmärtämistä vaikeuksia. Hän jäi pohtimaan tuntemattomien sanojen merkityksiä, jolloin hän ei enää pystynyt seuraamaan uutisen kulkua.

Kyseisen informantin mukaan uutisessa oli paljon vaikeita kieliopillisia rakenteita, joita hän ei ymmärtänyt. Hänelle tuli ahdistunut olo ja epäonnistumisen tunne, minkä jälkeen hänen sanojensa mukaan hän ei pystynyt enää erottelamaan puhevirrasta edes yksittäisiä sanoja. Informantin mielestään *Rakenneuudistukset*-uutinen oli aiheeltaan liian vaikea. Se sisälsi paljon tuntemattomia sanoja ja vaikeita kieliopillisia seikkoja, mikä vaikutti hänen motivaationsa laskemiseen. Tarnasen (1994: 185) mukaan kuuntelijan kognitiivinen systeemi ylikuormittuu, jos kuultava teksti sisältää liian paljon uutta ja tuntematonta informaatiota. kuten uusia rakenteita, sanoja ja kulttuuritietoja.

5.2.3 Kuullun ymmärtämistä auttavat seikat

Haastattelutilanteessa esitettyyn kysymykseen, mitä heitä auttaisi ymmärtämisessä, kaikki 12 haastateltavaa vastasi seuraavasti: *uutisen otsikko* ja *tuntemattomien sanojen ja paikannimien selitykset.* Koska radiouutisella ei ole otsikkoa, ensimmäiset lauseet vaikuttavat ratkaisevasti kuulijan kuuntelupäätökseen. He eivät myöskään osanneet selittää, miksi postin lakot loppuvat. *Loviisa*-nimisestä paikasta informanteilla ei ollut aikaisempaa tietoa.

Taulukossa 8 on seikat, jotka informanttien mukaan auttaisivat heitä heidän kuullun ymmärtämisessään.

Taulukko 8. Kuullun ymmärtämistä auttavat seikat

Utinen	Seikat, jotka auttaisivat ymmärtämisessä
<i>Rakennemuutokset</i>	– otsikko – vaikeiden sanojen selitys
<i>Loviisan ydinvoimala</i>	– otsikko – tietoa paikankunnasta
<i>Postin lakot</i>	– otsikko
<i>Suomalaiset turkikset</i>	– otsikko

Taulukosta 8 näkee, että jos jokaisen uutistekstin alussa olisi otsikko, tai jos uutislähetysten alussa toimittaja olisi lyhyesti johdattanut kuuntelijoita uutisissa käsitteleviin asioihin, se helpottaisi heidän ymmärtämistään. Myös Ahola (2012: 79) omassa tutkimuksessaan toteaa, että selkeän kontekstin puuttuminen tekstin alussa voi vaikeuttaa kuulijan ymmärtämistä. Jos kuulija ei tiedä, mistä aiheesta kuunneltava teksti on, voi osa ymmärtämisvaikeuksia johtua siitä, että kuuntelun alussa hän joutuu ponnistelemaan paljon, jotta saisi jonkinlaisen käsityksen siitä, mistä aiheesta puhutaan.

6 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT

Tämän tutkielman aiheena oli tutkimuskohteena olevien *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstien selkokielisyys. Tutkimuksessa tavoitteenani oli tarkastella sellaisia aineistosta löytyviä kielenpiirteitä, jotka vaikuttivat uutisjuttujen ymmärrettävyyteen. *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstien kielellisen tarkastelun lisäksi selvitin, miten ymmärrettäviä *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstit olivat maahanmuuttajille. Ymmärtämistä helpottavien ja vaikeuttavien seikkojen selvittämistä varten tein maahanmuuttajataustaisille henkilöille haastattelun, jossa haastateltavat saivat kertoa heidän mielipiteitään kuultujen uutistekstien ymmärtämisestä. Yhtenä aineistona käytin selkokielistä uutislähetystä, joka sisälsi neljä lyhyttä uutista. Nimesin neljä aineistooni kuluvaan uutistekstiä niiden aiheiden perusteella seuraavasti: *Rakenneuudistukset*, *Loviisan ydinvoimala*, *Postin lakot* ja *Suomalaiset turkikset*. Toisena aineistona toimivat kuullun ymmärtämisen tehtävien ja haastatteluiden tulokset.

Katsaus *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstien aihevalintaan osoitti, että aiheiltaan uutiset olivat ajankohtaisia ja monipuolisia. Ne käsittelivät Suomen politiikkaa ja taloustilannetta, postin lakkoja, Loviisan ydinvoimalan toiminnan keskeyttämistä sekä suomalaisten turkisten suosiota maailman markkinoilla. Uutistyyppiltään *Rakenneuudistukset*-uutinen oli prosessiuutinen. *Loviisan ydinvoimala*-, *Postin lakot* - sekä *Suomalaiset turkikset* -uutiset olivat tapahtumauutisia.

Rakenteeltaan uutiset olivat lyhydestään huolimatta selkeästi uutismaisia. Koska kyseessä olivat radiouutiset, niistä puutuivat otsikot. Uutisten ensimmäisistä virkkeistä kävi ilmi, mitä asioita uutisissa tullaan käsittelemään. Ensimmäisissä, niin sanotuissa johdantokappaleissa, toimittaja vastasi pääkysymykseen *mitä on tapahtunut*, eli hallitus on sopinut rakenneuudistuksista palveluihin ja hallintoon, Loviisan ydinvoimala pysäytettiin, postin lakot loppuvat sekä suomalaiset turkikset menevät hyvin kaupaksi.

Uutisten seuraavissa kappaleissa syvennyttiin asiaan, eli kerrottiin, miten rakenneuudistukset vaikuttavat suomalaisten arkielämään, miksi ydinvoimala

pysäytettiin, miten postin lakot vaikeuttivat postin toimintaa sekä mitkä muotimaat ovat kiinnostuneita suomalaisista turkiksista. Uutisten viimeisissä kappaleissa käsiteltiin muita kysymyksiä, eli miksi Suomen valtion pitää säästää rahaa, milloin ydinvoimala käynnistetään uudelleen, postin lakot loppuvat ennen kuin joulupakettien jakelu alkaa sekä suomalaisten ihmisten suhtautumisesta turkiksiin.

Yle Uutiset selkosuomeksi -teksteissä toteutuivat selkokielen periaatteet lähes poikkeuksetta. Aineiston teksteissä esiintyvät virkkeet olivat pääosin lyhyitä. Uutisteksteissä yhteensä oli 31 virkettä, joiden virkepituus vaihteli 2–16 sanaa virkettä kohti. Ainoastaan *Rakenneuudistukset*-uutisessa oli yksi, 17 sanaa sisältävä virke, joka monimutkaisen virkerakenteen takia vaikeuttaa ymmärtämistä. Radiokielessä lauserakenteiden pitää olla selkeitä. Tutkittavina olleiden uutistekstien lauseet olivat yksinkertaisia. Poikkeuksena oli yksi *Rakenneuudistukset*-uutisessa esiintyvä virke, joka ymmärtämisen kannalta oli erityisen vaikea. Virke oli pitkä (13 sanaa) ja se sisälsi agenttirakenteen *ihmisten ja yritysten maksamat verot*, mikä teki siitä enemmän monimutkaisemman.

Substantiivien ja verbien määrä oli huomattavan iso adjektiivien ja adverbien määrän nähden, joten määresuhteen kannalta uutistekstit voidaan ajatella helppolukuisiksi. Uutistekstin puheenomaisuus vaatii uutistekstillä, että verbit ovat aktiivimuodossa. Myös selkokieltä koskevissa suosituksissa suositellaan käyttämään aktiivilauseita. Tutkimuskohteena olleiden uutistekstien lauseista suurin osa oli aktiivilauseita, mikä vastaa selkokielen suosituksia. Aktiivi- ja passiivilauseiden määrät jakaantuivat niin, että eniten passiivilauseita käytettiin *Loviisan ydinvoimala* -uutisessa ja vähiten niitä esiintyi *Postin lakot* -uutisessa.

Uutisteksteissä oli selkotekstiksi melko paljon pitkiä sanoja. *Rakenneuudistukset*-uutinen sisälsi eniten pitkiä sanoja. Pitkistä sanoista suurin osa koostui yhdyssanoista. Uutistekstien sisältämät sanat kuuluivat suurimmaksi osin suomen kielen yleisimpien sanojen joukkoon, mikä helpottaa tekstin ymmärrettävyyttä. *Rakenneuudistukset*-uutinen oli tematiikaltaan poliittinen. Siinä käytetty kieli oli poliittista ja se sisälsi vaikeita ymmärtämisen kannalta talousalaan kuuluvia sanoja (*rakenneuudistukset* ja

kestävyysvaje), jotka politiikasta kiinnostumattomille kuulijoille eivät ole tuttuja. Jo muutama outo sana tekstissä saa koko tekstin tuntumaan vaikealta. Toisaalta, harvinaisen sanojen käyttöä uutisteksteissä voidaan selittää sillä, että kielen yleisimmät sanat ovat yleensä merkitykseltään niin epätarkkoja, että niillä ei pystytä helposti välittämään tarkkoja yksityiskohtia uutisaiheesta.

Kirjallisten kuullun ymmärtämisen tehtävien ja haastatteluiden tulosten avulla testasin, miten kielenoppimisen alkuvaiheessa olevat maahanmuuttajat ymmärtävät ”helppoina” pidettyjä selkouutisia. Informantteina toimi 12 venäjää äidinkielenä puhuvaa maahanmuuttajataustaista naista, joiden suomen kielen taitotaso vaihteli eurooppalaisen viitekehyksen mukaan A2 ja B1 taitotason välillä.

Kuullun ymmärtämisen tehtävien tulosten perusteella *Yle Uutiset selkosuomeksi* -tekstit olivat kokonaisuudessaan melko ymmärrettäviä, sillä 2/3 vastauksista oli täysin oikein. *Rakennemuutokset*-uutinen oli maahanmuuttajakuulijoille ymmärrettävyydeltään vaikein. Kahdestatoista informanttia neljä ymmärsi tämän uutisen täysin oikein. *Postin lakot* -uutinen ymmärrettävyydeltään oli suhteellisen vaikea, sillä ymmärtämisen tehtävien tulosten perusteella yli puolet informanteista ymmärsivät uutisen osittain. *Suomalaiset turkikset* -uutinen oli ymmärrettävyydeltään testattaville henkilöille helpoin. Lähes kaikki informantit ymmärsivät tämän uutisen kokonaisuudessa. Myös *Loviisan ydinvoimala* -uutinen oli tehtävien tulosten perusteella ymmärrettävyydeltään helppo. Kuitenkin tehtävien tulosten tarkastelun aikana kävi ilmi, että kaikkien informanttien vastaukset olivat samanlaisia kuin kuullussa uutisessa.

Ymmärtämistä helpottavien ja vaikeuttavien seikkojen selvittämiseksi toteutin samoille informanteille haastattelut. Vaikka kirjallisten kuullun ymmärtämisen tehtävien tulosten perusteella *Yle Uutiset selkosuomeksi* -uutiset olivat pääosin suhteellisen helppoja ymmärrettävyydeltään, kuitenkin haastatteluissa saadut tiedot osoittivat, että vain yksi aineiston neljästä uutisesta oli ymmärretty kokonaisuudessaan.

Haastatteluista kävi ilmi, että vaikka haastateltavat pystyivät vastaamaan kuullun ymmärtämistehtäviin pääosin oikein, eivät he kuitenkaan ymmärtäneet uutisissa

käsitteleviä asioita kokonaisuudessa. Osa vastaajista piti kuuntelun tempoa liian hitaana. Heidän mielestään toimittajan puhe oli sen verran hidasta, että he pystyivät rauhassa kirjoittamaan vastauksia ymmärtämättä uutisen aihetta.

Haastattelutulosten pohjalta tein koonnin seikoista, jotka haastateltavien mielestään helpottivat tai vaikeuttivat uutisten ymmärtämistä. Uutistekstin ymmärtämistä helpottaviksi seikoiksi olivat mainittu seuraavat asiat: *Rakenneuudistukset*- ja *Suomalaiset turkikset* -uutisissa käytetyt tasaluvut, kuulijaa kiinnostava tai ajankohtainen uutisen aihe, uutisten sisältämien arkipäiväisten sanojen ja lyhyiden lauseiden suuri määrä sekä tuttuja erisnimiä.

Haastatteluista kävi ilmi, että uutisten aiheet, *Loviisan ydinvoimala* -uutisen lyhyys, pitkät tai tuntemattomat sanat, pitkät lauseet sekä äänteellisesti samankaltaiset, mutta merkitykseltään erilaiset *turkki*- ja *turkis* -sanat voivat vaikeuttaa radiouutistekstien ymmärtämistä. Minua myös kiinnosti, mitkä asiat informanttien mielestään voisivat auttaa heitä kuullun uutisen ymmärtämisessä. Otsikko oli kaikille uutisille yhteinen ymmärtämistä auttava tekijä. Myös vaikeiden sanojen selittäminen ja taustatieto mahdollisista paikkakunnista auttaisivat maahanmuuttajakuulijoita radiouutisten ymmärtämisessä.

Tämä tutkimus kuuluu selkokielen tutkimuksen alaan ja sijoittuu muiden selkokieltä ja selkoviestintää tutkittavien tutkimusten joukkoon. Selkokielen tarpeen lisääntymisestä huolimatta selkokieltä on tutkittu kohtalaisen vähän. Auli Kulkki-Nieminen (2010) on väitöskirjassaan ”Selkoistettu uutinen” tutkinut selkotekstin erityispiirteitä. Selkoviestinnän kehityslinjoja käsittelevässä luvussa, toteaa, että ”kielimuodon kehittämistä hyödyttäisi tutkimus, jossa otetaan huomioon myös vastaanottajien näkökulma; miten eri ryhmiin kuuluvat lukijat arvioivat tekstien ymmärrettävyyttä ja miten tekstejä on tarpeen varioida.” (Kulkki-Nieminen (2010: 228–229). Omassa tutkimuksessani olen pyrkinyt selvittämään, miten ymmärrettäviä *Yle Uutiset selkosuomeksi* ovat suomenoppijoille.

LÄHTEET

- Ahola, Sari (2012). *Yleisten kielitutkintojen laatijoiden käsityksiä kielestä ja tehtävien laadinnasta*. Soveltavan kielitieteen lisensiaatintyö. Jyväskylä: Soveltavan kielitutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto.
- Bruun, Mikko, Ilkka Koskimies & Ilkka Tervonen (1989). *Uutisoppikirja*. Helsinki: Tammi.
- Eduskunnan kirjasto (2014). *Eläinsuojelulain uudistaminen*. [online]. [Lainattu 14.4.2014]. Saatavilla: <http://lib.eduskunta.fi/Resource.phx/kirjasto/oikeudellinen-tieto/tietopaketti/uusi-elainsuojelulaki.htm>
- Eskola, Jari & Jaana Vastamäki (2001). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus. 24–42.
- EVK = Eurooppalainen viitekehys. (2003). *Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. Porvoo: WSOY.
- Goh, Christine (2000). *A cognitive perspective on language learners listening comprehension problems*. System 28 (2000). 55–75.
- Halonen, Mia (2009). Puhutun kielen variantit resurssina monikielisten koululaisten kirjoitelmissa. *Virittäjä* 3, 329–355.
- Heikkinen, Vesa (2011). *Selkokieli ja ymmärtämisen mahdollisuus*. Tieteessä tapahtuu. Vol 29, Nro 1 (2011). Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta. 64–65.
- Hiidenmaa, Pirjo (2000). Työ ja kieli. Teoksessa: Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä (toim.) *Teksti työnä, virka kielenä*. Tampere: Gaudeamus. 19–34.
- Hiidenmaa, Pirjo (2004). *Suomen kieli – who cares?* Keuruu: Otava.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (1993). *Teemahaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2000). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hynönen, Emmi (2008). Keskustelufoorumit – ajatustenvaihtoa verkossa. Teoksessa: *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla*. Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallila (toim.). Helsinki: SKS. 186–190.
- Iisa, Katariina & Aino Piehl, Aino (1992). *Virkakielestä kaikkien kieleen*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 67. Helsinki: VAPK-kustannus.

- ISK = *Iso suomen kielioppi* (2005). Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa, Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, & Irja Alho. Helsinki: SKS.
- Kahila, Seppo (1979). Esipuhe. Teoksessa: Seppo Kahila (toim.) *Elävää suomea*. Jyväskylä: Gummerus. 7–9.
- Keinänen, Minna (1993). *Selkoa selkosovellutuksista*. Tampere: Kehitysvammaisten tukiliitto.
- Koivusalo, Esko (1979). Mitä yleiskieli on, ja miten se muuttuu. Teoksessa: Seppo Kahila (toim.) *Elävää suomea*. Jyväskylä: Gummerus. 11–25.
- Kotus = Kotimaisten kielten keskus (2014). *Sanapöimintoja vuodelta 2013*. [online]. [Lainattu 3.3.2014]. Saatavilla: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=4872#PS>
- Koroljova N. O. & E. A. Kulikova (2014). *Vosprijatie inojazychnoj rechi na slukh kak odin iz glavnykh etapov obuchenija inostrannomu jazyku*. Elektronnoe nauchnoe izdanie "Trudy MELI: elektronnij zhurnal. [Vieraskielisen puheen vastaanottaminen kuulon perusteella vieraan kielen opetuksen yhtenä tärkeimmistä vaiheista, käänttänyt Larisa Heikkinen]. Moskova: MELI.
- KS = MOT Kielitoimiston sanakirja [online]. [Lainattu 1.3.2014]. Saatavilla rajoitetusti: <http://mot.kielikone.fi.proxy.tritonia.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- Kulkki-Nieminen, Auli (2002). Selkokielen ja yleiskielen eroista. Teoksessa: Hannu Virtanen (toim.) *Selko-opas*. Tampere: Kehitysvammaliitto. 33–45.
- Kulkki-Nieminen, Auli (2010). *Selkoistettu uutinen. Lingvistinen analyysi selkotekstin erityispiirteistä*. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Latomaa, Sirkku (2007). Miten maahanmuuttajat kotoutuvat Suomeen – opinpolku varhaiskasvatuksesta työelämään. Teoksessa: Sari Pöyhönen & Minna-Riitta Luukka (toim.) *Kohti tulevaisuuden kielikoulutusta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 317–368.
- Lehtiniemi, Eija (2000). Helppolukuinen kirjallisuus lasten lukuharrastuksen innoittajana. Teoksessa: Ari Sainio (toim.) *Teksti, joka rakastaa lukijaansa*. Helsinki: Gummerus. 151–160.
- Maamies, Sari (2014). *Niinku*. [online]. [Lainattu 14.5.2014]. Saatavilla: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2788>
- Martin, Maisa (2004). Kenen kielitaito riittää? Teoksessa: Ulla Aunola (toim.) *Maahanmuuttajat ammattia oppimassa*. Helsinki: Opetushallitus. 174–188.
- Nation, J.S.P. (1990). *Teaching and Learning Vocabulary*. New York: Newbury House Publishers.

- Niessen, Jan & Thomas Huddleston (2010). *Kotouttamiskäsikirja päättäjille ja käytännön toimijoille*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.
- Nissilä, Leena, Maisa Martin, Heidi Vaarala, & Ilona Kuukka (2007). *Saako olla suomea?* Saarijärvi: Opetushallitus.
- Numminen, Heli (2006). Muisti ja lukeminen. Teoksessa: Leealaura Leskelä & Hannu Virtanen (toim.). *Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opik. 32–36.
- Nyky-suomen sanakirja 1–6* (1992). Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Papunet (2014a). *Viittomakieli*. [online]. [Lainattu 10.5.2014]. Saatavilla: <http://papunet.net/tietoa/viittomakieli>.
- Papunet (2014b). *Mitä on selkokieli?* [online]. [Lainattu 1.3.2014]. Saatavilla: <http://papunet.net/selkokeskus/koulutus/selkokielenperusteetkurssi/selkokielen-maaritelma.html>
- Pihko, Marja-Kaisa (1995). *Tavoitteena joustava vieraan kielen puheen ymmärtäminen*. Erilaisten englannin puhevarianttien ymmärrettävyys suomenkielisille lukiotason englannin oppijoille. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 59.
- Pälli, Pekka & Sirkku Latomaa (1997). *Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen taito. Maahanmuuttajakoulutuksen arviointia*. Helsinki: Opetushallitus.
- Raitanen, Anitta (1994). Selkokieli vanhusten käytössä. Teoksessa: Ari Sainio (toim.). *Selkoa selkokielestä*. Helsinki: Kirjastopalvelut Oy.
- Rajala, Pertti (1990). *Selkokirjoittajan opas*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.
- Rajala, Pertti & Hannu Virtanen (1986). *Selkokieli. Miten sanoma perille?* Helsinki: Kirjastopalvelu Oy. 135–141.
- Sainio, Ari (1994). Selkokielen nykytilanne. Teoksessa: Ari Sainio (toim.). *Selkoa selkokielestä*. Helsinki: Kirjastopalvelut Oy. 11–19.
- Sainio, Ari (2000). Selkokieli Suomessa. Teoksessa: Ari Sainio (toim.). *Teksti, joka rakastaa lukijaansa*. Helsinki: Gummerus. 45–65.
- Seppä, Pertti (2006). YLE Radio Finlandin selkouutiset. Teoksessa: Leealaura Leskelä & Hannu Virtanen (toim.). *Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opik. 168–187.

- Seppä, Pertti & Johanna Kartio (2009). Yle Selkoutiset ryhmien kuultavina. Teoksessa: Johanna Kartio (toim.). *Selkokieli ja vuorovaikutus*. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opikse. 157–162.
- Suomen kielen taajuussanasto*. (1979). Saukkonen, Pauli, Marjatta Haipus, Antero Niemikorpi & Helena Sulkala.. Porvoo: WSOY
- Takala, Sauli (1998). Taustaa aikuisten kielitaidolle. Teoksessa: Pirkko Sartoneva (toim.). *Vieraiden kielten osaaminen Suomessa –aikuisten kielitaidon arviointi*. Helsinki: Opetushallitus. 14–16.
- Tambet, Rutt (2000). Tekstien ymmärrettävyys ja kolmasluokkalaiset erityisopetusta saavat oppilaat. Teoksessa: Ari Sainio (toim.). *Teksti, joka rakastaa lukijaansa*. Helsinki: Gummerus.103–112.
- Tarnanen, Mirja (1994). Miksi puheen ymmärtämistä kannattaa opettaa? Teoksessa: Minna Suni & Eija Aalto (toim.). *Suuntaa suomenopetukseen – tuntumaa tutkimukseen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 175–193.
- Tarnanen, Mirja, Ari Huhta & Kalevi Pohjala (2007). *Mitä on osaaminen? Kielitaidon arviointi vastaajana*. Teoksessa: Sari Pöyhönen & Minna-Riitta Luukka (toim.) Kielikoulutuspoliittisen projektin loppuraportti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tilastokeskus (2014). Vieraskielisten määrä ylitti ruotsinkielisten määrän. [online]. [Lainattu 26.4.2014]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/vamuu/2014/03/-vamuu_2014_03_2014-04-24_tie_001_fi.html
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Tammi.
- Wiio Osmo A. (1966). *Suomenkielisen aikakauslehtitekstin rakenteellisten ja kieliopillisten tyylitekijöiden vaikutuksesta tekstin ymmärrettävyyteen*. Lehdistö- ja tiedotusopin lisensiaattityö. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Vinni, Irja (1998). *Tekstistä selkoa: kehitysvammaisten aikuisten selkokielisten ja yleiskielisten tekstien ymmärtäminen*. Helsinki : Kehitysvammaliitto.
- Virtanen, Hannu (2014). *Selkokielen tarvearvio 2014*. [online]. [Lainattu 2.4.2014]. Saatavilla: http://papunet.net/selkokeskus/fileadmin/tiedostot/Strategia_ja_tarve-arvio/Tarvearvio_2014_kevyt.pdf
- YLE (2014a). *Lähetyksen kieli*. [online]. [Lainattu 14.10.2012]. Saatavilla: <http://www.yle.fi/selkouutiset/index.php?id=1593>
- YLE (2014b). *Sanatason ohjeet toimittajille*. [online]. [Lainattu 10.12.2012]. Saatavilla: <http://www.yle.fi/selkouutiset/index.php?id=1593>

LIITE 1. Uutinen 1: *Rakennemuutokset*

Suomen hallitus on sopinut uudistuksista palveluihin ja hallintoon. Nämä rakennemuutokset tehdään siksi, että valtion ja kuntien täytyy säästää rahaa noin yhdeksän (9) miljardia euroa kolmessa vuodessa.

Esimerkiksi vanhusten laitoshoidon ja kirjastojen vähennetään. Joidenkin lasten päivähoitomaksut nousevat ja lasten kotihoidontuki muuttuu. Ammattikouluja vähennetään. Nuoret joutuvat kuitenkin käymään koulua vähintään 17-vuotiaiksi asti. Lisäksi hallitus haluaa, että suomalaiset jäävät eläkkeelle vanhempina kuin nykyisin. Työttömyyttä yritetään vähentää.

Hallituksen mukaan Suomen valtion ja kuntien taloudessa on kestävyysvaje. Se tarkoittaa, että ihmisten ja yritysten maksamat verot eivät tulevaisuudessa riitä kaikkiin palveluihin. Palveluja pitää lopettaa ja maksuja sekä veroja nostaa.

Kuulun ymmärtämistehtävien kysymykset

1. Mistä uutinen kertoo?
2. Mitkä asiat muuttuvat uutisen mukaan? Kerro mahdollisimman monta asiaa.
3. Miksi palveluja pitää lopettaa ja maksuja sekä veroja nostaa?

LIITE 2. Uutinen 2: *Loviisan ydinvoimala*

Loviisan toinen ydinvoimala pysäytettiin aamulla.

Ydinvoimala pysäytettiin, koska siihen tuli tekninen vika. Vika ei ole vaarallinen.

Loviisan voimala käynnistetään uudelleen maanantaina.

Kuulun ymmärtämistehtävien kysymykset

1. Mistä uutinen kertoo?
2. Miksi asia on tapahtunut?
3. Jatkuuko asia?

LIITE 3. Uutinen 3: *Postin lakot*

Postin lakot loppuvat. Postin työntekijät ja työnantaja ovat hyväksyneet uuden palkkasopimuksen.

Työntekijät ovat järjestäneet lyhyitä lakkoja eri puolilla maata. Lakkojen takia kirjeitä ja paketteja ei ole jaettu koteihin yhtä nopeasti kuin tavallisesti. Kirje- ja pakettiruuhkista päästään ehkä eroon ensi viikon aikana.

Posti on tyytyväinen, että lakot loppuvat, ennen kuin joulukorttien ja -pakettien jakelu alkaa.

Kuulun ymmärtämistehtävien kysymykset

1. Mistä uutinen kertoo?
2. Miksi postin lakot loppuvat?
3. Minkälaisia ja missä lakot olivat?
4. Kuinka kauan aikaa lakko vaikuttaa?
5. Miten lakko vaikuttaa?

LIITE 4. Uutinen 4: *Suomalaiset turkikset*

Suomalaiset turkikset menevät hyvin kaupaksi maailmalle. Turkis on muotia ja hinnat ovat hyvin korkealla. Suomalaisia ketunnahkoja käyttävät esimerkiksi Fendi-, Chanel- ja Prada-muotitalot.

Saga Furs -yhtiö myy suomalaisia turkiksia, varsinkin ketunnahkoja. Yhtiö myi viime vuonna turkiksia noin 500 miljoonalla eurolla. Eniten nahkoja viedään Venäjälle, Eurooppaan ja Kiinaan. Muotimaa Italia ostaa Suomesta enemmän turkiksia kuin mistään muualta.

Suomessa turkikset eivät kiinnosta edes muotilehtiä. Alalle ei kouluteta ihmisiä. Monet vastustavat turkiksia, koska turkiseläimet kasvavat pienissä häkeissä.

Kuulun ymmärtämistehtävien kysymykset

1. Mistä uutinen kertoo?
2. Mitä Saga Furs -yhtiö myy?
3. Minne ja kuinka paljon Saga Furs -yhtiö myy?
4. Ovatko turkikset Suomessa suosittuja?